

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара
(м. Дніпропетровськ, Україна)
Запорізька державна інженерна академія (м. Запоріжжя, Україна)
Благодійний Фонд Віктора Пінчука (м. Київ, Україна)
Національний авіаційний університет (м. Київ, Україна)
Університет міста Інгольштадт (Німеччина)
Університет Ле Ман (Франція)
Інститут економіки імені Паата Гугушвілі
Тбіліського державного університету імені Іване Джавахішвілі (м. Тбілісі, Грузія)
Університет професора доктора Асена Златарова (м. Бургас, Болгарія)
Познанський економічний університет (м. Познань, Польща)

ЕКОНОМІКА І МЕНЕДЖМЕНТ – 2015:
ПЕРСПЕКТИВИ ІНТЕГРАЦІЇ
ТА ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

Збірник наукових праць

Міжнародної науково-практичної конференції
(Дніпропетровськ, 23–24 квітня 2015 р.)

У дев'яти томах

Том 9. Фінансовий механізм та фінансово-економічна безпека
підприємства в умовах інтеграції

Дніпропетровськ
Видавець Біла К. О.
2015

УДК 336
ББК 65.01
Е 45

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ

Поляков М. В. – д. ф.-м. н., проф., ректор Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара, голова оргкомітету;

Смирнов С. О. – д. ф.-м. н., проф., декан економічного факультету Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара;

Гринько Т. В. – д. е. н., проф., зав. кафедри економіки та управління підприємством Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара;

Коваленко О. В. – д. е. н., проф., зав. кафедри економіки підприємств Запорізької державної інженерної академії;

Ложачевська О. М. – д. е. н., проф., зав. кафедри міжнародної економіки Інституту економіки та менеджменту Національного авіаційного університету;

Жан-Паскаль Гайант – доктор, проф., декан факультету Права, Економіки і Менеджменту Університету Ле Ман (Франція);

Гюнтер Швайгер – доктор, проф. Університету міста Інгольштадт (Німеччина);

Абесадзе Р. Б. – д. е. н., проф., директор Інституту економіки імені Паата Гугушвілі Тбіліського державного університету імені Іване Джавахішвілі;

Дімітров І. – доктор, проф. Університету професора доктора Асена Златарова;

Яцек Лучак – доктор, проф. Познанського економічного університету;

Скрипник Н. Є. – к. е. н., доцент, доцент кафедри економіки та управління підприємством Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара.

Е 45 Економіка і менеджмент – 2015: перспективи інтеграції та інноваційного розвитку : зб. наук. праць Міжнар. наук.-практ. конф., 23–24 квіт. 2015 р. : у 9 т. – Дніпропетровськ : Біла К. О., 2015.

ISBN 978-617-645-197-6

Т. 9 : Фінансовий механізм та фінансово-економічна безпека підприємства в умовах інтеграції. – 2015. – 78 с.

ISBN 978-617-645-206-5

У збірнику надруковано наукові праці Міжнародної науково-практичної конференції, яка відбулася 23–24 квітня 2015 року в Дніпропетровському національному університеті імені Олеся Гончара.

Для студентів, аспірантів, викладачів ВНЗів та наукових закладів.

УДК 336
ББК 65.01

ISBN 978-617-645-197-6
ISBN 978-617-645-206-5 (Т. 9)

© Авторський колектив, 2015

ФІНАНСОВИЙ МЕХАНІЗМ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ

Д. е. н. Катан Л. І., Попруга Д. О.

Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет (Україна)

ОПОДАТКУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА ТА НАПРЯМКИ ЙОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ

Податковий кодекс України дозволив створити адекватне нормативно – правове забезпечення щодо мобілізації фонду централізованих фінансових ресурсів з метою розподілу та перерозподілу їх для цілей економічного й соціального розвитку постіндустріальної економіки.

Податкова система України була неадекватною щодо умов перехідної економіки, створювала значні податкові навантаження на суб'єктів господарювання, призвела до невиправданого вилучення обігових коштів підприємств, виникнення додаткової потреби в кредитних ресурсах. Значними є деформації та нестабільність у ставках, визначенні бази й періодів оподаткування. Негативно вплинули на результати господарської діяльності підприємницьких структур значні нарахування на фонд оплати праці. Надмірна кількість податкових пільг зумовила необґрунтований перерозподіл валового внутрішнього продукту, створила неоднакові економічні умови для господарювання. Усе це призвело до виникнення значного неофіційного сектору економіки, ухилень від оподаткування, створення податкової заборгованості.

Серед головних чинників, які зумовлюють необхідність податкової реформи у будь-якій країні, є передусім такі:

– зміна форм власності, умов економічного розвитку та соціально-економічної організації суспільства, що створює об'єктивну основу для реформування

податкової системи, визначає основні напрями та цілі податкової реформи, її глибину з урахуванням досягнутого рівня соціально-економічного розвитку країни, формує можливості реалізації наявного потенціалу її продуктивних сил;

– закономірний суспільний розвиток, що проявляється в постійному намаганні суспільства оптимізувати податкову систему і неможливості досягнути цього оптимуму. З розвитком суспільства змінюються критерії оптимальності податкової системи, що зумовлює необхідність постійного її вдосконалення;

– зміна концепції оподаткування, яка, як правило, має відображати об'єктивну економіко-політичну ситуацію в країні, соціально-економічний стан її населення та зміну пріоритетів держави. Податкова система формується під впливом цілого спектра політичних інтересів і поглядів різних структурованих груп населення, теоретичних шкіл і течій.

Треба зауважити, що зараз у ході реформування податкової системи України у відповідності з Податковим кодексом йдеться не лише про зниження рівня оподаткування. Нинішній рівень оподаткування в Україні має свої об'єктивні межі, зумовлені системою витрат бюджету.

Суть питання в тому, що за нинішніх умов бюджет є майже єдиним джерелом фінансування витрат на потреби соціального захисту населення та утримання соціально-культурної сфери. Ці витрати здійснюються нині за мінімальними нормативами щодо рівня соціальних благ і послуг, тому скорочення доходів бюджету може призвести до низки небажаних соціальних наслідків,

На будь-якому етапі розвитку держави є певна межа зниження витрат бюджету та рівня його дефіциту, перевищувати яку економічно недоцільно. Зниження рівня оподаткування, як підтвердив досвід проведення податкових реформ розвинутих країнах, не супроводжується швидким зростанням податкових надходжень до бюджету через уповільнену реакцію економічних суб'єктів на зниження податків. Воно не впливає і на темпи економічного зростання. За оцінками різних економіко-математичних моделей, розрахованих для країн із розвинутою ринковою економікою, тривалість зовнішнього лагу – від моменту

зміни податкової політики до зростання доходів бюджету – становить 2,5–3 роки. Зміни ж у темпах економічного зростання настають ще пізніше.

Отже, значне зниження податкового тягаря в перші роки супроводжується, як правило, зменшенням податкових надходжень до бюджету. І якщо не вдається суттєво скоротити обсяг видатків, то зростають показники бюджетного дефіциту. Як правило, скорочення видатків бюджету намагаються компенсувати за рахунок скорочення соціальних програм. В Україні, де соціальні витрати зачіпають інтереси майже кожного громадянина, більш-менш значне їх скорочення імовірно лише за створення умов для нормальної праці, її пристойної оплати й забезпечення таким чином незалежності більшості громадян від державної допомоги.

Організаційна основа податкової системи будь-якої держави, тобто правильне обчислення податків, своєчасна їх сплата, неможливість ухилення від оподаткування, забезпечується добре продуманою системою обліку й звітності. Звідси нагальна необхідність у вдосконаленні обліку й звітності в Україні.

Важливим напрямом удосконалення податкової системи є зменшення нарахувань на фонд оплати праці. Але суттєве зменшення цих нарахувань має бути пов'язане з реформуванням системи соціального й пенсійного забезпечення та із запровадженням системи персональних пенсійних рахунків.

Реформування чинної системи оподаткування діяльності сільськогосподарських підприємств повинно здійснюватися у двох напрямках. По-перше, за допомогою вдосконалення обчислення і стягнення окремих податків; по-друге, за допомогою скасування деяких видів податків і зборів.

К. е. н. Конєва І. І.

Сумський національний аграрний університет (Україна)

ФІНАНСОВИЙ МЕХАНІЗМ ПОРТФЕЛЬНОГО ІНВЕСТУВАННЯ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА

Впродовж останніх років агропромисловий комплекс працює нестабільно, спостерігається значне зменшення обсягів виробництва сільськогосподарської продукції та продуктів її переробки, збільшення показників зношеності основних фондів та виснаженості землі, скорочується поголів'я худоби, птиці; під загрозою знаходиться весь генетичний фонд в рослинництві та тваринництві, загострюється ресурсна та фінансова незбалансованість. Слід зазначити, що ці процеси відбуваються на тлі загальнодержавної економічної та фінансової кризи. В умовах сьогодення агропромислове виробництво гостро потребує інвестиційних вкладень, але не в змозі їх залучити як за об'єктивних, так і за суб'єктивних причин. При цьому, одним із ефективних джерел залучення капіталу може бути портфельне інвестування як засіб залучення та акумулювання коштів для екологізації агропромислового виробництва. Тому дослідження, що проводяться у цьому напрямі, актуальні на будь-якому етапі розвитку економіки, а в умовах дефіциту інвестиційних ресурсів набувають особливу цінність як в теоретичному, так і практичному аспектах.

Діяльність агропромислових підприємств зорієнтована на виробництво екологічно чистої сільськогосподарської продукції без застосування пестицидів, гербіцидів та мінеральних добрив, тому що споживачі надають перевагу такій продукції, незважаючи на більш високі ціни на неї. В цьому випадку подальший розвиток портфельного інвестування екологізації агропромислового виробництва можливий лише за умов дієвості фінансового механізму та застосуванні відповідного фінансового інструментарію [2].

Сучасний стан агропромислового виробництва в Україні потребує розробки дієвого механізму, який забезпечив би подальший розвиток портфельного

інвестування екологізації агропромислового виробництва. Важливість вирішення цієї проблеми зумовлюється не тільки реальним незадовільним станом навколишнього природного середовища, але й залежністю фінансових результатів діяльності аграрних підприємств від якості довкілля. На рис. 1 представлено складові елементи такого механізму та напрями їх взаємовпливу.

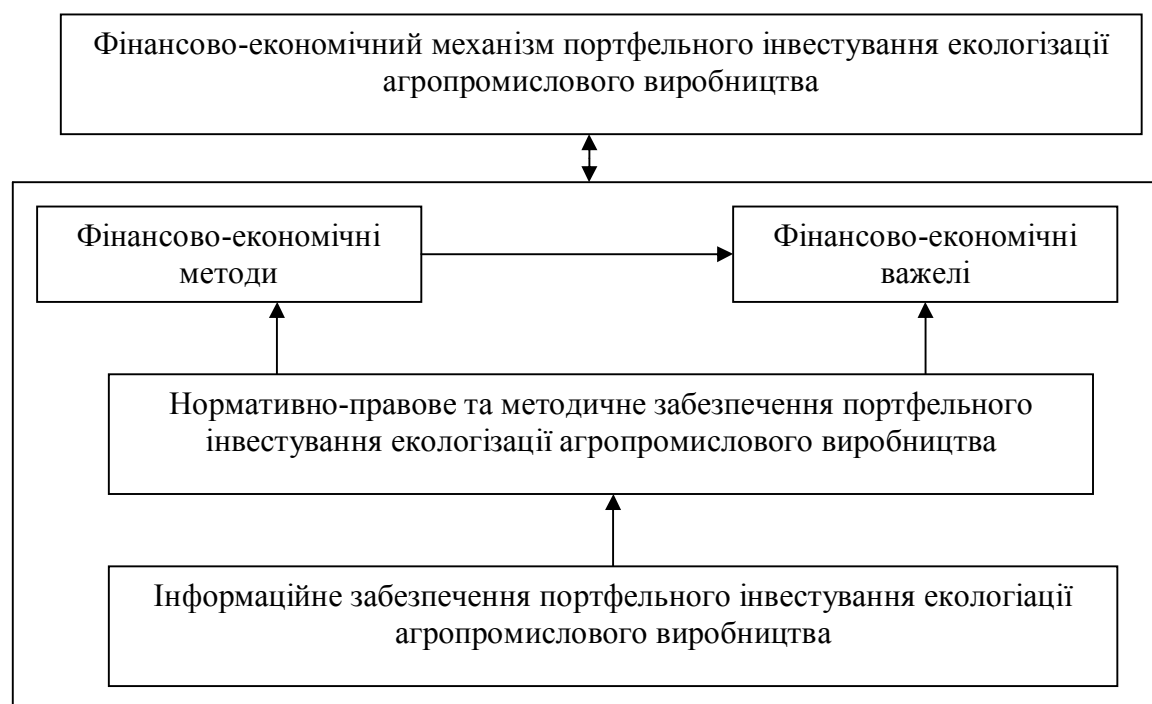

Рис. 1. Фінансово-економічний механізм портфельного інвестування екологізації агропромислового виробництва

Зупинимося на детальному розгляді кожного з елементів структури даного механізму. Виконання забезпечувальної функції покладається на комплекс інформації, до якого можна віднести інформацію, що надходить у результаті надання фінансової звітності; моніторингу довкілля; інформація, на основі якої можна розрахувати показники ресурсного забезпечення планів розвитку підприємств, оцінити доцільність інвестиційної діяльності; звіти про виконання робіт та заходів по збереженню ґрунтів; маркетингова інформація; інформація щодо технологічних інновацій тощо.

Інформація, що надходить з різних джерел, з часом змінює свій характер та зміст. Враховуючи таку особливість, існує нагальна потреба в удосконаленні та розширенні діючого нормативно-правового та методичного забезпечення. Нор-

мативно-правові акти є ґрунтовною основою адміністративного управління, яке, у свою чергу, передбачає здійснення контролю за дією економічних важелів.

Дієвим важелем у процесі портфельного інвестування екологізації агропромислового виробництва має бути його спрямованість на підвищення економічної ефективності господарської діяльності з урахуванням вимог щодо отримання екологічно чистої продукції. Інвестиції мають проводитися для придбання природоохоронних та ресурсозберігаючих технологій. З огляду на те, що передбачається придбання новітніх прогресивних технологій, інвестиційній діяльності у такому разі можна надати статус інноваційної. А одним з пріоритетних напрямків має бути інвестування з метою підвищення родючості ґрунтів [3].

Отже, розроблений фінансовий механізм портфельного інвестування екологізації агропромислового виробництва, який розглядається як сукупність методів та важелів екологічної та економічної оцінки як всього агропромислового виробництва та його потенціалу є важливим для управління процесом інвестування в агропромисловому виробництві та сприяють розвитку портфельного інвестування екологізації агропромислового виробництва.

Список використаних джерел:

1. Борейко І. П. Оцінка інвестиційної діяльності підприємств аграрного сектору економіки / І. П. Борейко // Економіка АПК. – 2012. – № 12. – С. 74–79.
2. Бохан А. В. Інноваційно-інвестиційні чинники екологізації підприємництва / А. В. Бохан // Інвестиції: практика та досвід. – 2011. – № 11. – С.21–26.
3. Жарун О. В. Інвестиційна діяльність у сільськогосподарських підприємствах регіону / О. В. Жарун // Економіка АПК. – 2010. – № 4. – С. 83-87.
4. Стецюк П. А. Теорія і практика управління фінансовими ресурсами сільськогосподарських підприємств : монографія / П. А. Стецюк. – К. : ННЦ ІАЕ, 2008. – 386 с.

Кузьміна К. П., Власенко М. О.

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара (Україна)

ВИКОРИСТАННЯ ІНОЗЕМНИХ ДЖЕРЕЛ ДЛЯ ФІНАНСУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

В умовах дефіциту власних джерел фінансування українська економіка відчуває потребу в іноземних інвестиціях, які будуть одним з найвагоміших засобів для досягнення економічного зростання, розвитку експортних галузей, технологічного переоснащення виробництва. Саме тому проблема залучення іноземних інвестицій в Україну є досить актуальною.

Прямі іноземні інвестиції – це різновид іноземних інвестицій, призначених для виробництва і забезпечення контролю над діяльністю підприємств завдяки володінню контрольним пакетом акцій.

За даними Державного комітету статистики з кожним роком обсяг капітальних інвестицій збільшується: за 2009 рік 40026,8 млн дол. США, за 2010 рік на 4681,2 млн дол. США більше, за 2011 рік на 4654,3 млн дол. США більше, за 2012 рік на 5100,1 млн дол. США більше і за 2013 рік на 3694,5 млн дол. США більше відповідно до попереднього року; у 2013 році обсяг капітальних інвестицій склав 58156,9 млн дол. США [1]. Найбільшими інвесторами у економіку нашої країни є Кіпр, Німеччина, Нідерланди, Російська Федерація та Австрія. Саме ця п'ятірка країн з року в рік протягом останніх п'яти років займає перші місця серед інвесторів в економіку нашої країни. Найбільш інвестиційно-привабливими для іноземних інвесторів є хімічна та нафтохімічна промисловість, виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів.

Водночас в Україні існують деякі об'єктивні та суб'єктивні фактори, які негативно впливають на процес залучення іноземного інвестування, а саме:

– залучення іноземних інвестицій відбувається в умовах економічної кризи. Дехто з інвесторів призупинив діяльність на території України, висловлюючи свою невпевненість у подальшому співробітництві;

– нестабільне законодавство, відсутність надійних гарантій захисту від його змін для іноземних інвесторів;

– повільні темпи приватизації. Іноземні інвестори, банки та фінансові організації при вкладанні коштів у інвестиційні проекти віддають перевагу приватним підприємствам;

– невирішеність питання щодо надання у приватну власність земельних ділянок під об'єкти, що приватизуються;

– невисокий рівень розвитку інфраструктури, яка могла б забезпечити швидкий оперативний зв'язок України з іншими країнами.

Існують різні способи залучення інвестицій, їх використання залежить від відносин між інвестором та об'єктом капіталовкладень. Головними серед них є створення спільних підприємств, додаткова емісія акцій, залучення коштів міжнародних фінансових організацій та проведення конкурсів, які б передбачали зобов'язання щодо розвитку підприємств.

Нажаль, і міжнародні організації і представники іноземних компаній – потенційних інвесторів оцінюють інвестиційний клімат в Україні як несприятливий, що негативно впливає на обсяги залучених іноземних (як прямих, так і портфельних) інвестицій. Одним з яскравих прикладів є висловлювання голови правління Співки підприємців Туреччини та України Расима Бекмезджі про те, що інвестиції турецького бізнесу в Україні могли б становити кілька мільярдів доларів за умови викорінення корупції в Україні, спрощення законодавчих процедур і створення спеціальних технопарків, у яких формуються комфортні умови для інвесторів. На сьогоднішній день члени вищеназваної організації уже інвестували в Україну більше 300 млн дол., у більшості випадків це були приватні проекти без участі держави. Ця цифра може збільшитися принаймні у 10 разів за умов, якщо Україна продовжуватиме реформи для покращення бізнес-клімату, для підвищення добробуту, створення прозорих та зрозумілих правил. Корупція у цьому колі проблем посідає чи не найперше місце, разом із недосконалістю

законодавства та відсутністю спеціальних бізнес-зон, які пропонуються в інших країнах [2].

Іноземні інвестори згодні вкладати гроші в українські авіабудівні підприємства, енергетику, сільське господарство, нафтогазову інфраструктуру, інформаційні технології, інфраструктурні та муніципальні проекти, але за умов поліпшення інвестиційного клімату і мінімізації ризиків капіталовкладень. За умов успішного вирішення вищезазначених проблем можна буде очікувати приток інвестицій не лише з боку турецьких компаній, а й європейських, американських, японських, китайських тощо. Зокрема, американські компанії розглядають можливості інвестування в українські авіабудівні підприємства, енергетику, сільське господарство та інформаційні технології, але знову ж за умови покращення інвестиційного клімату [3].

З метою покращення інвестиційного клімату, стимулювання та збільшення притоку іноземних інвестицій для фінансування діяльності вітчизняних підприємств необхідно здійснити ряд заходів до яких слід віднести реструктуризацію підприємств та оновлення їх основних фондів, створення надійної системи страхування інвестиційних ризиків та досконалого законодавства у сфері інвестування в т.ч. іноземного, викорінення корупції, створення спеціальних технопарків, у яких формуються комфортні умови для інвесторів.

Список використаних джерел:

1. Українська державна служба статистики (Укрстат). Офіційний веб-сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrstat.gov.ua>
2. Туреччина назвала умови для інвестування в економіку України [Електронний ресурс] // Forbes – Україна, 20.10.2014. – Режим доступу : <http://forbes.ua/ua/news/1381226-turechchina-nazvala-umovi-dlya-investuvannya-v-ekonomiku-ukrayini>.
3. США назвали галузі України, куди можуть піти інвестиції України [Електронний ресурс] // Forbes – Україна, 02.09.2014. – Режим доступу : <http://forbes.ua/ua/news/1378237-ssha-nazvali-galuzi-ukrayini-kudi-mozhut-piti-investiciyi>.

К. е. н. Павленко О. П., Мошник Є. М., Лопаткіна А. О., Бедрань Ю. В.

Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет (Україна)

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ КРЕДИТНИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ

Процес акумуляції і перерозподілу тимчасово вільних ресурсів здійснюється за допомогою кредитів. Кредитні правовідносини – це врегульовані нормами права самостійного виду відносини, які виникають при перерозподілі матеріальних фондів між учасниками майнового обороту з приводу надання коштів або товарно-матеріальних цінностей на певний строк або з відстрочкою платежу на умовах зворотності та платності у вигляді відсотків по кредиту.

Виділяють такі дві основні форми кредиту: 1) товарний кредит – це кредит, наданий одним суб'єктом господарювання іншому на договірній основі в речовій формі за рахунок тимчасово вільних ресурсів на умовах зворотності, терміновості і платності, як правило, у вигляді відстрочки платежів; 2) кредит у грошовій формі – це кредит, наданий головно кредитною установою на договірній основі наявними або безготівковими коштами на умовах зворотності, терміновості і платності. У законах України «Про фінансові послуги і державне регулювання ринків фінансових послуг», «Про оподаткування прибутку підприємств» кредит у грошовій формі, як виключна функція банків і небанківських кредитних установ (ломбардів, кредитних спілок тощо), називається фінансовим кредитом.

Відповідно до ст. 347 ГК України у сфері господарювання можуть використовуватися банківський, комерційний, лізинговий, іпотечний та інші види кредиту. Відповідно до ст. 2 Закону України «Про банки і банківську діяльність» банківський кредит – це будь-яке зобов'язання банку надати визначену суму грошей, будь-яка гарантія, будь-яке зобов'язання придбати право вимоги боргу, будь-яке продовження терміну боргу, що надано в обмін на зобов'язання боржника повернути заборгованість і сплатити відсотки з суми заборгованості [1].

Вимоги до форми та порядку укладення (зміни, розірвання) кредитних договорів закріплені в ГК України, ЦК України, Законі України «Про банки і банківську діяльність», в ст. 6 Закону України від 12.07.2001 р. «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» [1,2].

Кредитним договором відповідно до ст. 1054 ЦК України є правочин, за яким банк або інша фінансова установа (кредитодавець) зобов'язується надати кошти (кредит) позичальникові у розмірі та на умовах, визначених договором, а позичальник зобов'язується повернути кредит і сплатити проценти. Суб'єктами кредитних відносин можуть бути юридичні та фізичні особи. Кредитор – це суб'єкт кредитних відносин, який надає кредити позичальнику у тимчасове користування. Позичальниками є юридичні та фізичні особи, які відчувають нестачу власних коштів і отримали у тимчасове користування грошові кошти на умовах зворотності, платності, строковості. Об'єкт кредитування властивий усім формам і видам кредиту – витрати, потреби, кредитування яких не заборонене законом.

Щодо порядку отримання банківського кредиту, якщо умови кредитування для позичальника прийнятні, то частина перша ст. 346 ГК України визначає перелік документів, які необхідно подати банку: клопотання (заяву), в якій зазначають характер кредитної угоди, мету використання кредиту, суму позички і строк користування нею; техніко-економічне обґрунтування (бізнес-план) кредитного заходу та розрахунок економічного ефекту від його реалізації; інші необхідні документи. Цей перелік документів не є вичерпним, тому що в кожному конкретному випадку банк може вимагати додаткові документи.

Статтею 49 Закону України «Про банки і банківську діяльність» передбачено, що для проведення спільного фінансування банки можуть укладати угоди про консорціум не кредитування. В рамках такої угоди банки-учасники встановлюють умови надання кредиту та призначають банк, відповідальний за виконання угоди. Банки-учасники несуть ризик по наданому кредиту пропорційно до внесених у консорціум коштів [1].

Банківським установам забороняється прямо чи опосередковано надавати кредити для придбання власних цінних паперів. Використання цінних паперів власної емісії для забезпечення кредитів можливе з дозволу Національного банку України. Банки мають право видавати також бланкові кредити за умов додержання економічних нормативів. Надання безпроцентних кредитів забороняється, за винятком передбачених законодавством випадків.

Неможливо також надавати кредити банківськими установами під процент, ставка якого є нижчою від процентної ставки за кредитами, які бере сам банк, і процентної ставки, о виплачується ним по депозитах. Винятком може бути ситуація, коли при здійсненні такої операції банк не матиме збитків.

Чинне законодавство також передбачає, що до функцій Національного банку України відноситься те, що він виступає кредитором останньої інстанції для банків. Національний банк організовує систему рефінансування і надає кредити комерційним банкам та іншим фінансово-кредитним установам для підтримки ліквідності за ставкою не нижче ставки рефінансування НБУ та в порядку, визначеному п.1 ст.42 Закону України «Про Національний банк України» [3].

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про банки і банківську діяльність».
2. Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг».
3. Закон України «Про Національний банк України».

Палько Л.В.

Національний університет Державної податкової служби України (Україна)

ФІСКАЛЬНИЙ ПРОСТІР ПІДПРИЄМСТВА В КОНТЕКСТІ ПОДАТКОВОЇ РЕФОРМИ

На сучасному етапі відбувається реформування оподаткування з метою покращення умов для ведення господарства в Україні та забезпечення стабільних податкових надходжень до бюджету. В свою чергу це має значний вплив на фіскальний простір підприємств, що змушені пристосовувати свою діяльність до нових правил ведення господарства.

Проблемною є організація фінансів підприємства та податкового планування таким чином, щоб з урахуванням змін податкової системи забезпечити досягнення цілей господарювання з максимальною ефективністю.

В науковій літературі питання функціонування фінансів підприємства досліджується такими авторами, як О. Б. Борисов, А. Г. Загородній, О. А. Устенко, О. М. Ковалюк, В. М. Родіонова, В. М. Федосова, С. Я. Огородник та інші. Проте актуальним є дослідження умов фіскального простору підприємства з урахуванням останніх змін в оподаткуванні.

Податкова система з точки зору платників податків поділяється на загальну систему оподаткування та спрощену. Окреслимо основні тенденції управління податками на підприємствах для даних підсистем з урахуванням нововведень податкової реформи 2015 року.

Значних змін зазнала підсистема загального оподаткування в частині податку на прибуток підприємств. З 2015 року змінено процедуру визначення об'єкту оподаткування. Відбулося спрощення процедури обліку та обчислення податку для платників, шляхом зміни об'єкту оподаткування з прибутку звітного періоду (обчислювався як «доходи за Кодексом – собівартість за Кодексом – інші витрати за Кодексом») на фінансовий результат до оподаткування, що визначається відповідно до стандартів бухгалтерського обліку з урахуванням певних

обмежень Податкового кодексу [1, ст.134]. Позитивним аспектом даного нововведення є наближення оподаткованого прибутку до реального прибутку підприємства. Такого результату було досягнуто за рахунок розширення переліку витрат, що використовуються при визначенні прибутку. Так, до податкової реформи підприємства не могли використовувати (повністю або частково) при обчисленні прибутку до оподаткування витрати з придбання деяких видів послуг (маркетингові, інжинірингові, інші), на забезпечення діяльності працівників (харчові продукти та напої, страхування, інші), деякі види витрат співробітників у відрядженнях (проїзд на таксі, понаднормові добові, інші) та низку інших витрат, що виникають у діяльності. Такі жорсткі обмеження дозволених витрат існували для уникнення оптимізації оподаткування. Але в дійсності вони створювали несприятливі умови ведення бізнесу, у тому числі і для залучення іноземних інвестицій, адже в світовій практиці оподаткування прибутків такі обмеження відсутні [2]. Тому вважаємо впровадження нового підходу до визначення прибутку до оподаткування кроком вперед, що покращує клімат для бізнесу та вивільнює з-під оподаткування частку фінансових ресурсів підприємства.

Для підприємств, що ведуть діяльність за спрощеною системою обліку та звітності, реформа 2015 року також принесла позитивні зрушення. Змінилася градація платників податків [1, ст.291]. I і II групи залишилися майже без змін, а збільшення граничних сум доходів зумовлені в більшій мірі інфляційними процесами в державі. Найбільше зміни торкнулися III-VI груп. По-перше, тепер вони об'єднанні в єдину III групу. Це спрощує адміністрування податку, адже попередня градація не виконувала суттєвої ролі, проте обтяжувало господарювання, було присутнє дублювання груп для юридичних та фізичних осіб, обтяжливою була процедура оформлення вибору групи. По-друге, обмеження по граничним сумах доходів закріпили на найвищому рівні з попередньої градації, що розширює можливості для діяльності. По-третє, найбільш суттєвою є зміна ставок, що зменшилися для всіх груп. Новими ставками фіскальний тиск на малий бізнес суттєво зменшено, що має відкрити нові можливості для їх розвитку і росту.

Тобто, фінансовий механізм підприємств у частині сплати податків з прибутків (доходів) зазнав позитивних змін з реформою 2015 року, зменшено податковий тягар, особливо на малі підприємства. Очікується вивільнення додаткових ресурсів від оподаткування для розвитку господарювання.

Інші складові фіскального простору підприємства після запровадження нововведень мають більш негативні наслідки для підприємства. Так, очікується збільшення податкового тягара за рахунок податку на майно, акцизного податку (збільшення деяких ставок, впровадження податку з роздрібних продажів), рентних платежів [2]. Навантаження по соціальному страхуванню платників відповідно до законодавства може зменшуватися, але на практиці доведено, що визначені умови доступні вузькому колу підприємств.

Запровадженні податковою реформою нововведення зменшують податковий тягар за прямим оподаткуванням, вивільнюючи при цьому додаткові фінансові ресурси на підприємстві, і в той же час збільшують податковий тягар за непрямым та майновим оподаткуванням, що буде потребувати додаткових витрат підприємства. Можна зробити висновок, що, хоча держава намагається створити сприятливі для розвитку господарювання умови (в певних питаннях – успішно), залишаються та створюються нові фактори, які сповільнюють його. Отже, податкова реформа створює умови, що водночас сприяють досягненню цілей господарювання, й перешкоджають цьому. Тому вважаємо за потрібне удосконалення оподаткування фонду оплати праці в питанні зменшення податкового тягара, що є потенціалом для вивільнення додаткових фінансових ресурсів для підприємств.

Список використаних джерел:

1. Податковий кодекс України: закон України, Кодекс зі змінами від 10.04.2015 р. № 2755-17 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
2. Щодо тенденцій розвитку економіки України у 2014-2015 рр. : [аналітична записка] / Національний інститут стратегічних досліджень при Президентові України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/1635>

Скрипченко М. О., Тімар І. В.

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара (Україна)

ОПТИМІЗАЦІЯ ОПОДАТКУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Одним з чинників формування сприятливих умов для ведення підприємницької діяльності в країні вважають запровадження податкової системи, яка покликана бути стимулом розвитку бізнесу, а не його тягарем. Сучасна українська податкова система є недосконалою, має суттєві вади та потребує подальшого дієвого реформування. В сучасних умовах в Україні мінімізацію податкових платежів в межах чинного законодавства більшість суб'єктів малого та середнього бізнесу вважають актуальним та важливим завданням. Головною проблемою при цьому стає розмежування законних методів податкової оптимізації та схем ухилення від сплати податків. Наразі відсутні нормативні і законодавчі документи, які чітко розмежовують ці два поняття, а науково-теоретичні дослідження потребують подальших розробок.

Під оптимізацією оподаткування прийнято розуміти організаційні заходи в рамках чинного законодавства, пов'язані з вибором часу, місця та видів діяльності, створенням і супроводом найбільш ефективних схем та договірних взаємин, з метою збільшення грошових потоків компанії за рахунок мінімізації податкових платежів. Вона передбачає мінімізацію податкових платежів та недопущення штрафних санкцій з боку фіскальних органів [3]. А головною метою мінімізації податків є збільшення прибутків після оподаткування, а не зниження податкових відрахувань.

Суб'єкти малого та середнього бізнесу можуть використовувати наступні методи оптимізації [2]:

- використання «пробілів» законодавства;
- застосування податкових пільг;
- вибір виду діяльності та організаційно-правової форми бізнесу;

- вибір системи оподаткування (загальна або спрощена);
- правильне укладання договорів;
- формування статутного капіталу;
- формування взаємовідносин з фіскальними та контролюючими органами.

Застосування окремих методів оптимізації малоефективне, особливо в довгостроковій перспективі, тому різні методи укладаються в певні оптимізаційні схеми. Вони повинні враховувати усі особливості підприємства, специфіку його діяльності, організаційно-правову форму.

В Україні досить популярним механізмом оптимізації податків є дроблення бізнесу, яке можливо організувати декількома шляхами. Наприклад, виділяючи в окремі підрозділи сервісні служби або різні напрями діяльності. Так з'являються клінінгові та транспортні компанії, копіювальні центри, контакт-центри для роботи з клієнтами, тощо. Формально ці компанії вважаються самостійними економічними суб'єктами, а фактично є складовими однієї бізнес-структури. Дроблення бізнесу також застосовують великі фірми та підприємства, здійснюючи свою діяльність через низку приватних підприємців, які діють в інтересах компанії на певних умовах та підзвітні їй. Після дроблення бізнесу зазвичай застосовується перехід на спрощену систему оподаткування. За таких умов підприємство сплачує лише два податки: єдиний податок та єдиний соціальний внесок, суми яких фіксовані у відсотках до соціальних стандартів. Такий підхід дозволяє не тільки заощадити на податкових платежах, а й використовувати спрощену систему обліку та звітності.

Такий підхід особливо поширений у сфері послуг: оптовій та роздрібній торгівлі, ресторанно-готельному господарстві, індустрії розваг, на підприємствах транспорту та зв'язку, салонах краси, тощо.

Наприклад, відома українська мережа з продажу мобільних телефонів та аксесуарів до них функціонує як юридична особа, проте кожен магазин – це приватне підприємство, яке застосовує спрощену систему оподаткування, як суб'єкт малого бізнесу. В салонах краси, перукарнях практикують не оформлю-

вати майстрів на роботу як найманих працівників, а реєструють їх як приватних підприємців. При цьому, власник салону, також є приватним підприємцем, що надає в оренду виробничі площі та обладнання майстрам, таким чином заощаджуючи чималі суми на податках, з заробітної плати.

Побудова та застосування оптимізаційних податкових схем скоріше є вимушеною необхідністю, більшість підприємців воліли б стати сумлінними платниками податків та не балансувати на межі законності. Це може стати реальністю, але тільки завдяки трансформації податкової системи України в дієвий механізм стимулювання розвитку бізнесу.

Список використаних джерел:

1. Демко Б. «Оптимізація оподаткування та незаконне ухилення від сплати податків: позиція підприємців, фіскалів та юристів» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.audit.lviv.ua/ru/novyny/8-optimizacija-opodatku-vannja-ta-nezakonne-uhylennja-vid-splaty-podatkov-pozycja-pidpryjemciv-fiskaliv-ta-jurystiv.html>
2. Оптимізація та мінімізація податків [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.buhslugi.com.ua/ua/informatsiya/informatsiya-dlya-yuridichnikh-osib/optimizatsiya-podatkovogo-navantazhennya-minimizatsiya-podatkov.html>
3. Податковий кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

Тімар І. В.

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара (Україна)

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ СФЕРИ ПОСЛУГ

Загальною світовою тенденцією розвитку національних економічних систем більшості країн є активізація структурних змін з пріоритетним розвитком сфери послуг. Зростаюча конкуренція в цій сфері вимагає формування конкурентних переваг, які б забезпечили успішне функціонування та розвиток підприємства в довгостроковій перспективі. У зв'язку з цим, проблеми формування та управління іміджем набувають все більшої актуальності та розглядаються як

важливе завдання поточного та стратегічного управління на підприємствах сфери послуг.

Проблеми визначення сутності, формування та управління іміджем підприємств розглядали закордонні і вітчизняні науковці та практики, такі як Б. Джи, В. Гарденер, С. Леви, О. А. Феофанов, Ф. Котлер, Г. Ассель, О. С. Виханський, А. Б. Зверінцев, Л. В. Чубукова, Н. А. Патутіна, Є. Б. Перелигіна, О. О. Ястремська, Г. Г. Почепцов, І. В. Альошіна, П. Ю. Бабкин, З. В. Хатікова, Я. В. Лісун, Т. В. Пархоменко, А. П. Яковенко, В. А. Решетняк, О. І. Радіна, Б. Ю. Сербіновський та інші. Незважаючи на значний обсяг теоретичних напрацювань з даної проблематики, питання значущості іміджу для підприємств сфери послуг та галузева специфіка його формування потребують подальших досліджень.

Дефініція «імідж» в науковому середовищі досить широко трактується, немає загальноприйнятого розуміння та розглядається в різних аспектах. Але, у визначенні терміну «імідж» більшість науковців виділяє його суб'єктивність та пов'язує з образом і уявленням про явище чи об'єкт.

Так, Ф. Котлер [4] вважає іміджем сприйняття компанії суспільством, О. С. Виханський [2] трактує імідж як уявлення про особливості, специфічні якості та характерні риси явища, А. Б. Зверінцев [3] іміджем вважає відносно стійке уявлення про який-небудь об'єкт, Г. Ассель [1] додає, що імідж – це загальне сприйняття об'єкта, яке склалось на основі інформації та минулого досвіду споживача, О. О. Ястремська уточнює, що імідж є «уявленням суб'єктів внутрішнього та зовнішнього середовища про його образ...» [5, с. 180]. Тобто імідж підприємства трактується як образ та уявлення про підприємство, сформоване різними суб'єктами, які мають певні взаємовідносини з ним.

Особлива увага до іміджу підприємств пов'язана із загостренням конкурентної боротьби в галузі та особливим значенням споживача у формуванні іміджу підприємства сфери послуг. Конкурентна боротьба в сфері послуг розгортається не стільки між економічними результатами діяльності підприємств, скільки за лояльність споживача.

Споживачі послуг відіграють особливу, при чому двояку роль, у формуванні іміджу підприємств сфери послуг. Особлива роль суб'єкта взаємодії – споживача послуг обумовлена наступним:

1. Споживач здебільшого обирає підприємство за його репутацією, іміджем, ім'ям. Тобто, імідж виступає важливим фактором при виборі виробника послуги, а формування уявлення про підприємство здійснюється на підставі відгуків тих споживачів, які вже скористались послугами підприємства та дають прийнятну оцінку його діяльності.

2. Споживач робить вибір підприємства сфери послуг на підставі отриманої попередньої інформації про нього із різних джерел (реклами, засобів масової інформації, споживачів, які вже скористались послугами підприємства, ін.), а остаточно формує образ – уявлення про нього безпосередньо під час отримання послуги.

3. Споживач послуг є активним носієм та розповсюджувачем інформації, причому оснований на власних враженнях та досвіді, таким чином приймає безпосередню участь у формуванні іміджу підприємства.

В таких умовах на підприємствах сфери послуг постають наступні важливі завдання:

1. Необхідно докладати зусиль до того, щоб в процесі обслуговування споживача у нього склалось позитивне враження про підприємство, а сформований образ відповідав позитивному іміджу.

2. Доцільно намагатись викликати у споживача такі психоемоційні відчуття, пов'язані з рівнем та якістю обслуговування, які б спонукали його поділитись своїми враженнями з іншими.

3. Потрібно створювати умови для можливості поділитись власними враженнями тим споживачам, які вже отримали послуги й залишились задоволеними, та отримати цю інформацію потенційним споживачам, які ще здійснюють пошук та вибір виробника послуги.

Для вирішення цих завдань підприємствам сфери послуг необхідно формувати ефективні засоби обміну інформацією, які повинні викликати довіру, бути простими у використанні та доступними як для потенційних споживачів, так і для тих, які вже отримали послугу.

Список використаних джерел:

1. Ассэль Г. Маркетинг: принципы и стратегия / Г. Ассэль ; пер. с англ. – М. : ИНФРА-М. – 804 с.
2. Виханський О. С. Менеджмент / О. С. Виханський, А. И. Наумов – М. : Экономистъ, 2006. – 670 с.
3. Зверинцев А. Б. Коммуникационный менеджмент: рабочая книга менеджера PR / А. Б. Зверинцев. – СПб. : Вагриус, 2009. – 356 с.
4. Котлер Ф. Маркетинг Менеджмент. Экспересс-курс / Ф. Котлер ; пер. с англ. под ред. С. Г. Божук. – СПб. : Питер, 2006. – 464 с.
5. Ястремська О. О. Економічна сутність іміджу, його об'єктивне підґрунтя щодо туристичних підприємств / О. О. Ястремська // Науковий журнал «Бізнес Інформ». – 2011. – №11. – С.179–182.

К. е. н. Хуторської П. О.

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара (Україна)

ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА ПІДПРИЄМСТВ В КРИЗОВИХ УМОВАХ

Кризові явища в економіці вимагають від підприємств робити негайні заходи щодо запобігання значних фінансових втрат від інфляції та знецінення національної грошової одиниці. Отже це потребує від підприємств негайно переглядати свою фінансову політику з метою отримання найбільшої вигоди або найменших збитків у ситуації, що склалась. Потрібно переглядати політику залучення позикових коштів, політику формування виробничих та товарних запасів, політику реалізації продукції та розрахунків.

В умовах, коли національна грошова одиниця за рік знецінюється більш ніж утричі, перед підприємствами постає задача понести найменших втрат від інфляції, та при цьому зберегти бізнес, клієнтів та розробити стратегічний план розвитку в таких складних умовах.

Якщо в умовах стабільного фінансового ринку, підприємства можуть стимулювати обсяги реалізації продукції за рахунок формування дебіторської заборгованості та при цьому не очікувати значних фінансових втрат. То в умовах, коли сировина, матеріали, напівфабрикати, обладнання імпортного виробництва дорожчають кожного тижня, розраховувати отримати додатковий прибуток при формуванні дебіторської заборгованості не варто. Отже більшість підприємств відмовляються від реалізації продукції в кредит, тому як виручка отримана від продажу, навіть с прибутком, не дозволяє вести навіть просте відтворення оборотних засобів.

Побудова фінансової політики спонукає підприємця ясно представляти намічені цілі, способи, прийоми, засоби, механізми і можливості їх досягнення. Проведення фінансової політики вимагає добір адекватних форм, способів, прийомів, засобів і механізмів її реалізації. Фінансова політика покликана врахувати багатофакторність, багатокомпонентною і багатоваріантність управління фінансами для досягнення намічених цілей і виконання поставлених завдань. При відсутності такої політики дії керівництва і персоналу стають неусвідомленими, хаотичними, недалекоглядними. В результаті організація впадає у велику залежність від випадкових обставин. Тому фінансова політика є необхідним елементом управління, її побудова і проведення не тільки відображають цілі роботодавців, але й характеризують цілеспрямованість керівництва.

Отже, в таких умовах, важливо упорядкувати окремі напрямки фінансової політики на підприємстві, «під якою слід розуміти сукупність заходів з організації та використання фінансів для здійснення конкретних цілей і завдань» [1, с. 5]. Тут важливо зазначити, що цілі та завдання підприємства формуються виходячи з головної місії підприємства. Для більшості комерційних підприємств це отримання найбільших прибутків від основної та інших видів діяльності. Таким чином, фінансова політика повинна бути спрямована на стабільне функціонування підприємства, забезпечення фінансовими ресурсами всіх необхідних заходів, які

сприяють отриманню максимального прибутку та досягненню поточних та стратегічних цілей підприємства.

Для цього фінансова політика спрямовується на:

- упорядкування фінансових відносин підприємства;
- надання фінансам планомірності та послідовності;
- удосконалення управління грошовими потоками підприємства;
- підвищення ефективності фінансових відносин підприємства;
- забезпечення виконання завдань визначених керівництвом підприємства;
- оптимізація грошових потоків за джерелами поступлення, напрямками

використання відповідно до визначених управлінням цілей;

- прискорення грошового обороту на підприємстві;
- оптимізація складу та використання фінансових інструментів підприємства;
- ефективно використанні фінансових ресурсів;
- забезпечення реалізації фінансового менеджменту» [2, с. 561].

Слід зазначити, що в умовах значних темпів інфляції, фінансова політика суттєво змінюється та для досягнення одних і тих самих цілей потребується використання іншого інструментарію.

Зокрема, коли потенційні прибутки у фінансовому секторі в рази перевищують прибутки від основної діяльності підприємств, то основна діяльність заморожується, та всі кошти спрямовуються у фінансовий сектор. Зокрема мова йде про купівлю іноземної валюти з метою зберегти кошти від значного знецінення від інфляції.

Таким чином, можна зробити наступні висновки:

- в умовах значних темпів інфляції, стрімкого підвищення цін на покупні товари, матеріали, сировину підприємства вимушені переглядати свою фінансову політику;

- формування ресурсів відбувається в значному ступені за рахунок власних коштів, тому як залучення кредитних ресурсів суттєво ускладнюється у зв'язку з їх дефіцитом у банківському секторі;

- реалізація товару та закупівля матеріалів відбуваються за попередньою оплатою, та це призводить до зниження кредиторської та дебіторської заборгованості;

- вільні кошти підприємства спрямовують у фінансовий сектор, де потенційні прибутки значно перевищують прибутки від основної діяльності підприємств, зокрема конвертують в іноземні валюти.

Список використаних джерел:

1. Карзаева Н. Н. Оценка и ее роль в учетной и финансовой политике организации / Н. Н. Карзаева. – М. : Финансы и статистика, 2003. – 224 с.
2. Сторожук Т. М. Фінансова політика підприємства в контексті його внутрішньогосподарської політики / Т. М. Сторожук, Д. Є. Сторожук // Зб. наук. праць Національного університету державної податкової служби України. – 2011. – № 1.– С. 559–567.

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ: ПИТАННЯ ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ

Биков Я. Д.

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара (Україна)

ПІДХОДИ ДО ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ

Оцінювання рівня фінансової безпеки підприємства має важливе значення, пов'язане з необхідністю визначення у режимі реального часу його фінансового стану і завдяки цьому – забезпечення необхідного рівня потенціалу підприємства для формування фінансової бази його розвитку. Проведений аналіз методів оцінки рівня фінансової безпеки підприємства, наведених у науковій літературі, дозволив виявити п'ять основних підходів.

1) Індикаторний підхід, а саме, порівняння фактичних значень показників фінансової безпеки з пороговими значеннями індикаторів її рівня [2]. Під пороговими значеннями індикаторів фінансової безпеки розуміють їхні граничні величини, недотримання яких призводить до формування негативних тенденцій (виникнення загроз) у сфері фінансової безпеки. За такого підходу найвищий рівень фінансової безпеки підприємства досягається за умови, якщо уся сукупність індикаторів знаходиться в межах порогових значень, а порогове значення кожного з індикаторів досягається не в ущерб іншим. Цей підхід слід визнати правильним, виправданим. У той же час використання цього підходу залежить в основному від визначення порогових значень, які є плінними залежно від стану зовнішнього середовища, яке підприємство може лише враховувати. Крім того, дуже важко визначити для підприємств ці порогові рівні і до того ж, вони будуть різними для кожного окремого підприємства.

2) Ресурсно-функціональний підхід до визначення рівня фінансової безпеки включає такі методи: а) вимір стану фінансової безпеки на основі оцінки рівня використання фінансових ресурсів по спеціальних критеріях – власні фінансові ресурси і позикові фінансові ресурси; б) оцінка рівня виконання функцій – забезпечення високої фінансової ефективності діяльності підприємства, його фінансової усталеності і незалежності [3]. Такий підхід є дуже широким, оскільки, по-перше, у цьому разі процес забезпечення фінансової безпеки ототожнюється фактично з усією діяльністю підприємства і, по-друге, зводиться до оцінки використання ресурсів на підприємстві.

3) Підхід на основі використання критерію «мінімум сукупного збитку, який наноситься безпеці» [1]. Конкретизацією такого підходу виступає прийняття у вигляді критерію особливої граничної риси як ознаки критичного або порогового стану соціально-економічної системи, за межами якої виникає загроза або навіть фактично здійснюється деградація і руйнування цієї системи. Для визначення, у тому числі й кількісного, таких порогових значень пропонується: розглянути основні умови функціонування системи; виділити найбільш важливі показники, які характеризують ці умови; визначити чинники дестабілізації системи; оцінити можливості заступлення різних за характером і наслідками критичних ситуацій (загрози, ризики); виявити шляхи запобігання загрози безпеці і підтримання стабільності.

4) Підхід на основі визначення достатності оборотних коштів (власних і позикових) для здійснення виробничо-збутової діяльності [3]. Цей підхід дуже вузький, оскільки охоплює далеко не усі сфери фінансової діяльності підприємства і відповідно – фінансової безпеки. Може використовуватися для оперативних цілей визначення рівня фінансової безпеки.

5) Підхід оцінки загального стану фінансової діяльності підприємства. Тобто для оцінки рівня фінансової безпеки підприємства передбачається використання параметрів загального стану фінансової діяльності. Так, в [4] рівень фінансової сталості (стійкості) пропонується оцінювати за такими показниками:

коефіцієнтами абсолютної і загальної ліквідності; коефіцієнтом фінансової незалежності; коефіцієнтом фінансового ризику; коефіцієнтом маневреності власних коштів.

Отже, проведений аналіз методичних підходів до оцінки рівня фінансової безпеки підприємства свідчить, що:

– оцінка рівня фінансової безпеки підприємства на основі аналізу динаміки одного або декількох індикаторів не враховує системного її характеру, а відтак, є неефективною. При оцінці рівня фінансової безпеки підприємства перевагу слід віддавати застосуванню інтегрального показника безпеки, який має визначатися на основі використання багатомірних статистичних методів;

– у значній частині методів не виділяється і кількісно не визначається вплив загроз на рівень фінансової безпеки. Тому доцільно враховувати міру ризику переходу зі стану фінансової безпеки у стан фінансової кризи у розрізі відповідних факторів;

– у розглянутих підходах до оцінки рівня фінансової безпеки підприємства основну увагу приділяють оцінці рівня безпеки у ретроспективному і поточному вимірі, в той час як найбільш цінними є прогностичні оцінки на майбутнє.

Таким чином, визначення рівня фінансової безпеки підприємства потребує не лише вибору найбільш раціонального підходу з урахуванням наявного інформаційного забезпечення, але й формування системи критеріїв перспективної оцінки для кожного конкретного підприємства, виходячи зі специфіки його фінансово-господарської діяльності (галузевої приналежності, масштабів діяльності, організаційно-правової форми і форми власності, джерел фінансування, тривалості операційного циклу, конкурентної позиції на ринку тощо).

Список використаних джерел:

1. Бухвальд Е. Макроаспекты экономической безопасности: факторы, критерии и показатели / Е. Бухвальд, Н. Гловацкая, С. Лазуренко // Вопросы экономики. – 1994. – № 12. – С. 25–35.
2. Гладченко Т. М. Науково-методичні основи створення механізму державного управління і регулювання системи безпеки підприємницької діяльності: регіональний аспект : автореф. дис... канд. наук з держ. управління: 25.00.02 / Т. М. Гладченко; Донец. держ. акад. упр. – Донецьк, 2004. – 19 с.

3. Ильяшенко С. Н. Составляющие экономической безопасности предприятия и подходы к их оценке [Электронный ресурс] / С. Н. Ильяшенко. – Режим доступа : <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/16196>
4. Назаров В. В. Формирование механизма стойкости предприятий малого бизнеса : дисс... канд. экон. наук: 08.06.02 / В. В. Назаров; Восточноукр. гос. ун-т им. В. И. Даля. – Луганск, 2002. – 225 с.

К. е. н. Бикова В. Г.

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара (Україна)

КРИТЕРІАЛЬНИЙ ПІДХІД В ОЦІНЮВАННІ РІВНЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Важливою складовою частиною досліджень економічної безпеки є визначення системи її критеріїв, які повинні регулювати та визначати процес проведення економічних перетворень. Набір критеріїв являє собою взаємопов'язану систему показників, кожний з яких характеризує певний аспект економічної сфери. Ці індикатори повинні враховуватися при формуванні стратегії економічного розвитку, засад проведення структурних перетворень в господарській сфері підприємств.

Всі критерії економічної безпеки є результатом взаємовпливу показників-стимуляторів та показників-дестимуляторів. Саме від особливостей взаємодії цих складових елементів під час проведення розрахунків залежить формування рівня економічної безпеки підприємства. Під показниками-стимуляторами необхідно розуміти ті показники, які здійснюють стимулюючий (позитивний) вплив на рівень економічної безпеки. Такими показниками, наприклад, є інвестиції в основний капітал, фінансування інноваційної діяльності тощо. Показники-дестимулятори, на відміну від попередніх величин, сприяють зниженню рівня економічної безпеки. Показниками-дестимуляторами є дебіторська і кредиторська заборгованість, знос основних засобів, заборгованість із заробітної плати.

При проведенні досліджень важлива роль належить пороговим (граничним) значенням показників економічної безпеки.

Порогові значення визначають як граничні величини (критерії), недотримання яких перешкоджає нормальному розвитку різних елементів відтворення, призводить до формування негативних та руйнівних тенденцій в економічній безпеці. Зазначені величини виступають важливим інструментом системного аналізу, прогнозування та соціально-економічного планування. Теорія економічної безпеки має практичне значення лише в тому випадку, коли до її складу входить система характеристик, які дають уявлення про критичний (межовий) стан досліджуваного явища. Наближення показників до граничних величин свідчить про зростання загроз економічній безпеці, а їх перевищення – про входження в зону нестабільності і соціальних конфліктів, іншими словами, про реальний підрив безпеки.

Необхідно підкреслити, що найвища ступінь безпеки досягається при умові, що весь комплекс показників знаходиться в діапазоні припустимих меж своїх порогових значень, а порогові значення одного показника досягаються не в збиток іншим [1]. Крім цих значень, важливу роль відіграє показник розмаху варіації, який визначає ступінь регіональної диференціації того чи іншого індикатору економічної безпеки.

Окремі автори [2] пропонують при визначенні показників безпеки враховувати вплив зовнішніх та внутрішніх факторів на дотримання їх прийняттого рівня.

В проблематиці визначення показників економічної безпеки важлива роль належить категоріям компенсаційного потенціалу і компенсаційних ресурсів, що мають за мету «вирівнювання» рівнів функціонування показників, які, внаслідок впливу певних дестимулюючих чинників, втратили свій потенціал. Перша категорія характеризує загальну здатність економіки підприємства реагувати на критичні ситуації, попереджувати та долати їх, а також відновлювати стійкість процесів господарського розвитку. Компенсаційні ресурси, як більш вузьке поняття, за своїм значенням належить до традиційного страхового запасу. Воно кореспондується з поняттям втрат або збитків в кожному конкретному випадку та обмежується певними рамками.

Одним з найважливіших завдань є формування (генезис) кожного коефіцієнту з множини показників первинної інформації, якою виступають статистичні звіти. Всі відібрані показники повинні бути однорідними за своєю природою – мати однаковий зміст позитивних значень стану економічної системи. Збільшення (максимізація) значення кожного показника повинне мати додатній напрям, хоча конкретні величини показників корегуються обмеженістю загальних для показників-складових ресурсів системи. В загальному плані це обумовлює можливість ідентифікації параметрів системи економічної безпеки, де діють зворотні зв'язки всередині системи показників. Така можливість ідентифікації принципово необхідна для забезпечення змістовної тотожності і числової адекватності (відповідності) між реальним станом економічної безпеки та її числовим виразом.

Згідно методики проведення розрахунків коефіцієнтів економічної безпеки, важливим завданням є формування оптимального вихідного набору показників для коефіцієнту економічної безпеки як по кількості, так і по їх змістовній відповідності до характеру коефіцієнта, який необхідно отримати.

Зокрема, у розрізі складових економічної безпеки підприємства можна виділити такі критерії: фінансовий стан, фінансові результати, дебіторська заборгованість, кредиторська заборгованість, витрати на виробництво продукції, робіт, послуг та їх структура (фінансова складова); обсяг інвестицій в основний капітал, структура інвестиційних ресурсів (інвестиційна складова); частка нової продукції в обсязі виробництва, обсяг інвестицій в інновації, ступінь освоєння інноваційних технологій, наявність власних результатів досліджень і розробок (інноваційна складова); рівень задоволеності результатами праці (соціальна складова) тощо.

Зазначена система індикаторів дає змогу визначити стан, тенденції та кількісні параметри економічної безпеки підприємства, окрім цього, вона дає можливість провести характеристику окремих суб'єктів господарювання та виявити динаміку змін в часовому вимірі.

Список використаних джерел:

1. Губський Б. В. Економічна безпека України : методологія виміру, стан і стратегія забезпечення : монографія / Б. В. Губський. – К.: Укрархбудінформ, 2001. – 121 с.
2. Кормишкин Е. Д. Экономическая безопасность региона : учеб. пособ. / Е. Д. Кормишкин. – Саранск : Изд-во Мордовского ун-та, 2001. – 136 с.

К. е. н. Дуброва Н. П., Іванченко В. В.

Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет (Україна)

БАНКІВСЬКІ РИЗИКИ ТА МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ НИМИ

Ризик є невід’ємною складовою функціонування будь-якого банку. Банківська справа загалом є ризиковою, але передбачений та знижений до мінімального рівня ризик дає змогу отримувати стабільний прибуток. Разом з тим, угоди з підвищеним рівнем ризику при їх сприятливому завершенні приносять банкам високі прибутки. Тому, управління банківськими ризиками, пошук оптимального їх співвідношення розглядається як одна з найважливіших проблем банків.

В банківській діяльності ризик визначає ймовірність виникнення події, яка несприятливо позначиться на прибутку або капіталі комерційного банку.

В цілому, банківські ризики можна поділити на фінансові, функціональні та інші зовнішні. Фінансові ризики виникають внаслідок здійснення банками кредитної, депозитної, інвестиційної діяльності. Вони визначаються ймовірністю грошових втрат і пов’язуються з непередбаченими змінами в обсягах, доходності, вартості та структурі активів і пасивів. Функціональні виникають при створенні будь-якого банківського продукту чи послуги, внаслідок неможливості своєчасно і в повному обсязі контролювати фінансово-господарську діяльність, збирати та аналізувати відповідну інформацію. До інших зовнішніх ризиків відносяться ризики, які не залежать від діяльності банку (політична ситуація в країні, соціально-економічне становище, форс-мажорні обставини) [1].

Через існування великої кількості банківських ризиків виникає проблема вибору методів управління ними, забезпечити в кінцевому рахунку вирішення

проблем з прийняття рішень про доцільність чи недоцільність укладення певних угод чи здійснення певних операцій та зниження їх ризиковості. Для цього існують певні методи управління банківськими ризиками.

Методи управління банківськими ризиками поділяються на такі групи [2]:

1. Методи уникнення банківських ризиків, сутність яких полягає в ухиленні від ризикованої банківської діяльності. Методи уникнення можна застосовувати лише до внутрішніх банківських ризиків. Вони потребують відмови від певних видів банківської діяльності та, відповідно, призводять до втрати доходів від такої діяльності.

2. Методи прийняття банківських ризиків, які включають наступні підгрупи:

– методи зниження банківських ризиків. Для зниження банківського ризику використовуються методи удосконалення організаційної структури, підвищення кваліфікації персоналу, удосконалення технічних засобів, диверсифікації, лімітування, моніторингу та контролю.

– методи самостійного протистояння банківським ризикам. Методи самостійного протистояння банківським ризикам дають змогу покривати збитки за рахунок власних коштів. Якщо прибутку не вистачає для покриття збитків, банки створюють власні резервні фонди.

– методи передання (трансферу) банківських ризиків. Методи трансферу банківських ризиків полягають у розподілі ризиків між іншими учасниками ринку: банками, підприємствами, будівельними, страховими, інвестиційними, факторинговими та лізинговими компаніями, іншими фінансовими організаціями.

Існують такі методи передання банківських ризиків, як страхування, хеджування, продаж активів та сек'юритизація, консорціуми та паралельні кредити, договори гарантії та поруки, факторинг та лізинг. В сучасній практиці найбільш часто використовуваними із перерахованих методів є: страхування, хеджування та договори гарантії та поруки [3].

Страхування належить до методів передання ризику через укладення договору, якому в ролі боржника виступає страхова компанія.

Хеджування як метод мінімізації ризику передбачає визначення об'єкта хеджування та підборі до нього адекватного інструменту хеджування з метою компенсації збитків від об'єкта хеджування за рахунок прибутків від інструменту хеджування. Хеджування дозволяє банку ліквідувати як ризик, так і можливість отримання додаткового прибутку: якщо умови чи події будуть сприятливими з погляду об'єкта хеджування, будь-який прибуток автоматично перекриватиметься збитками від інструменту хеджування.

Одним із способів передання банківських ризиків є укладення договорів гарантії та поруки. За договором поруки поручитель поручається перед кредитором боржника за виконання ним своїх зобов'язань. Порукою може забезпечуватися виконання зобов'язання частково або у повному обсязі. За гарантією банк, інша фінансова установа, страхова організація (гарант) гарантує перед кредитором (бенефіціаром) виконання боржником (принципалом) свого обов'язку. Гарант відповідає перед кредитором за порушення зобов'язання боржником [2; 3].

Отже управління банківськими ризиками – є найважливішим завданням будь-якого банку. Вибір правильного методу управління банківським ризиком дозволить підвищити надійність, стабільність та конкурентоспроможність банківської системи, що позитивно впливатиме на загальний економічний стан країни.

Список використаних джерел:

1. Павлюк С. М. Кредитні ризики та управління ними / С. М. Павлюк // Фінанси України. – 2009. – №10. – С. 105–111.
2. Примостка Л. О. Управління банківськими ризиками: навч. посіб. / Л. О. Примостка, М. П. Чуб, Г. Т. Карчева; за ред. д-ра екон. наук, проф. Л. О. Примостки. – К.: КНЕУ, 2010. – 600 с.
3. Шибалкіна В. Мінімізація кредитного ризику / В. Шибалкіна // Банківська справа. – 2009. – № 6. – С. 40–41.

К. е. н. Дуброва Н. П., Коваленко О. А.

Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет (Україна)

ФОРМУВАННЯ ТА АНАЛІЗ КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЮ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

Однією з найважливіших задач управління кредитною діяльністю комерційного банку є формування та аналіз кредитного портфеля. Дослідження кредитного портфеля є необхідним для підвищення ефективності банківської діяльності. Кредитний портфель є одним із найризикованіших напрямків та найвагомим компонентом структури відсоткових доходів.

Кредитний портфель – це сукупність усіх позик, наданих банком з метою отримання прибутку. Банк може видавати кредити безпосередньо, укладаючи угоду з позичальником, або купувати позику чи частину позики, яка була видана іншим кредитором, шляхом укладення угоди з позичальником. Надання кредиту може відбуватися у формі позик, облігацій, простих векселів, підтверджених авансів, векселів, строк сплати яких уже настав, рахунків факторингу, овердрафтів, короткострокових комерційних векселів, банківських акцептів та інших подібних зобов'язань. Кредитний портфель включає агреговану балансову вартість усіх кредитів, у т. ч. і прострочених, пролонгованих та сумнівних до повернення кредитів [2]. У структурі балансу банку кредитний портфель розглядається як єдине ціле та складова частина активів банку, яка має свій рівень доходності та відповідний рівень ризику.

Обсяг і структура кредитного портфеля комерційного банку визначаються такими чинниками: розмір банку (капіталу); правила регулювання банківської діяльності; офіційна кредитна політика банку; досвід і кваліфікація менеджерів; рівень доходності різних напрямів розміщення коштів.

Структура кредитного портфеля комерційного банку залежить від суб'єктів кредитування (юридичні та фізичні особи); стану обслуговування боргу (високий, добрий, задовільний, слабкий, незадовільний); класу боржника (клас боржника –

юридичної особи (від 1 до 9) визначається в залежності від отриманого значення інтегрального показника фінансового стану боржника з урахуванням величини підприємства); категорії якості кредиту (від I до V з урахуванням стану обслуговування боргу та класу боржника – юридичної особи); показника ризику кредиту, який залежить від фактичних значень інтегрального показника фінансового стану боржника-юридичної особи, коефіцієнта покриття боргу, якості менеджменту боржника – юридичної особи, ринків збуту продукції, наявності бізнес-планів, рейтингів боржника – юридичної особи та інших подій та обставин, що можуть вплинути на своєчасність та повноту погашення боргу; видів економічної діяльності; валюти кредитування; строків кредитування тощо [3].

На конкурентоспроможність кредитного портфеля банку впливають такі чинники: ризиковість, ліквідність, дохідність, швидкість відновлення та ступінь оновлення кредитного портфеля.

Здійснюючи кредитні операції банк прагне не тільки до об'ємного зростання, але й до підвищення якості кредитного портфеля. Таким чином, для ефективного управління кредитним портфелем необхідний його аналіз за різними кількісними та якісними характеристиками як в цілому по банку, так і по його структурних підрозділах.

Кількісний аналіз передбачає вивчення складу і структури кредитного портфеля банку в динаміці (за ряд років, на кварталні дати звітного року) по ряду кількісних економічних критеріїв, до яких відносять [2]:

- обсяг і структуру кредитних вкладень за видами;
- структуру кредитних вкладень за групами кредитоотримувачів (кредити юридичним особам, кредити фізичним особам);
- терміни кредитів;
- своєчасність погашення наданих кредитів;
- галузеву приналежність;
- види валют;
- ціну кредитування (рівень процентних ставок).

Такий аналіз дозволяє виявити кращі сфери кредитних вкладень, тенденції розвитку, в тому числі щодо повернення кредитів і їх прибутковості. Велике значення має зіставлення фактичних залишків заборгованості з прогнозованими, з встановленими лімітами кредитування, «кредитними стелями» тощо. «Кредитні стелі» – це верхні межі загальної суми кредитів або їх приросту, встановлювані для банків (іноді в індивідуальному порядку), або ліміт суми або кількості кредитів, що видаються одному клієнту [1].

За кількісним аналізом наступним кроком є аналіз якості кредитного портфеля. Оскільки сфера діяльності кредитоотримувача та його тип мають різний ризик в певних економічних умовах, отже, і види кредиту, в залежності від обсягів і цілей кредитування, оцінюються по-різному, що і повинно враховуватися при вивченні кредитного портфеля банку.

Для цього використовуються різні відносні показники, що розраховуються по обороту за певний період або за залишком на певну дату. До них, наприклад, відносять, питома вага проблемних кредитів у всьому валовому клієнтському кредитному портфелі; ставлення простроченої заборгованості до акціонерного капіталу та ін.

На основі якісної характеристики кредитного портфеля можна дати оцінку дотримання принципів кредитування і ступеня ризику кредитних операцій, перспектив ліквідності даного банку. Таким чином, в будь-якому банку стан кредитного портфеля повинно перебувати під постійним наглядом.

Список використаних джерел:

1. Лаврушин О. И. Банковское дело / О. И. Лаврушин. – М. : КноРус, 2008. – 768 с.
2. Примостка Л. О. Фінансовий менеджмент у банку / Л. О. Примостка. – 2-ге вид., доп. І перероб. – К. : КНЕУ, 2004. – 468 с.
3. Фінансове право України : підручник / Г. В. Бех, О. О. Дмитрик, І. Є. Криницький ; за ред. М. П. Кучерявенка. – К. : Юрінком Інтер, 2004. – 320 с.

К. е. н. Зубрицька Я. О., Бабура А. М.

Запорізький національний технічний університет (Україна)

**СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНЕ СТАНОВИЩЕ ТРУДОВИХ РЕСУРСІВ
ЯК ЧИННИК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ
БЕЗПЕКИ АГРАРНИХ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ**

Фінансово-економічна безпека є головною складовою національної безпеки і визначає спроможність держави забезпечувати захист національних економічних інтересів від зовнішніх та внутрішніх загроз. Фактично забезпечення фінансово-економічної безпеки на мікроекономічному рівні є фактором збереження національної безпеки. В свою чергу, фінансово-економічна безпека суб'єктів господарювання забезпечується здатністю зберігати або швидко поновлювати критичний рівень відтворення в умовах критичного зменшення поставок ресурсів або кризових ситуацій внутрішнього характеру [1, с. 259–260; 2]. Тому неабиякого значення набувають чинники продуктивності трудових ресурсів, зокрема, соціально-економічне становище, в якому вони існують.

Аграрний сектор завжди займав провідне місце в економіці України й слугував базою забезпечення національної безпеки країни. На разі, суб'єкти господарювання в аграрній сфері мають низькі показники ефективності діяльності, а власне сільське господарство знаходиться у занепаді [3, с. 153].

Вважаємо за потрібне визначити найважливіші вектори соціально-економічного становища сільського населення для подальшого дослідження: відтворення населення; добробут та професійна реалізація трудових ресурсів та розвиток соціальної сфери села. Саме вони, на нашу думку, першочергово й безпосередньо впливають на формування трудових ресурсів села, реалізацію їхніх трудових можливостей та мотивацію до покращення результатів трудової діяльності. Тому дослідження соціально-економічного становища аграрних трудових ресурсів є важливим чинником забезпечення національної безпеки та фінансово-економічної безпеки суб'єктів господарювання, зокрема.

Проведене дослідження дало змогу отримати такі результати щодо соціально-економічного становища трудових ресурсів сільської місцевості. Відтворення населення (як база формування трудових ресурсів). На початок 2014 року у сільських населених пунктах України чисельність населення склала 13,6 млн осіб, з них 18,9% – діти віком до 18 років і 22,8% – населення у віці 60 років і старше. Майже у 2,5 тис. сільських населених пунктах питома вага населення у віці 60 років і старше складала понад 50%. Чисельність населення у віці 16–59 років за останні п'ять років зменшилась з 29,3 млн осіб до 28,4 млн осіб. [4]. Отже, відзначається демографічний спад, старіння населення села та значний міграційний відтік трудових ресурсів з сільської місцевості у наслідок урбанізації.

Добробут на професійна реалізація трудових ресурсів села. Сільське господарство традиційно вважається однією з основних галузей зайнятості та сфери професійної реалізації трудових ресурсів сільських територій. Протягом останніх дев'яти років кількість сільських жителів, які працюють за кордоном, збільшилася на 119,0 тис. осіб або в 2,4 рази і станом на 1 січня 2014 року склала 205,2 тис. осіб. Серед населення у віці 16–59 років 2,9 млн. осіб не працювали і не навчались (майже кожний третій сільський мешканець даної вікової категорії). Найбільш економічно активним є сільське населення у віці 30–49 р. Рівень безробіття серед сільського населення працездатного віку складає 10,2%. Гострою проблемою зайнятості в сільському господарстві є її неформальний характер. Кількість зайнятих у неформальному секторі економіки у I півріччі 2013 р. збільшилась на 23,3%. Ще однією проблемою низької зайнятості в сільському господарстві є вкрай низька ціна сільськогосподарської праці. Зниження реальних доходів і зростання їхньої диференціації – це дві основні тенденції у зміні рівня життя громадян за останні роки [4].

Стан соціальної сфери трудових ресурсів сільської місцевості. Якість життя сільських мешканців залишається на досить низькому рівні. Основними проблемами є низький рівень технічної та побутової оснащеності житлових та господарських приміщень; застарілі основні фонди; катастрофічний стан доріг;

незадовільний стан транспортної та соціальної інфраструктури. Зокрема, за останні 10 років на 11,7% скоротилась кількість діючих за призначенням шкіл та кількість лікувальних закладів, розташованих у сільській місцевості. До 1943 року збудовано 14,3% житлового фонду сільських населених пунктів, з 1944 по 1970 роки – 50,6%, з 1971 по 1990 роки – 27,4%, тільки 7,7% склали будинки побудовані після 1991 року [4].

На нашу думку, відродження українського села, поліпшення соціально-економічного становища трудових ресурсів сільської місцевості – мають стати першочерговим завданням державної політики управління трудовим потенціалом суспільства та будуть слугувати запорукою забезпечення національної безпеки країни та фінансово-економічної безпеки суб'єктів господарювання на всіх економічних рівнях.

Список використаних джерел:

1. Зубрицька Я. О. Трудовий потенціал як фактор економічної безпеки суб'єктів на різних рівнях / Я. О. Зубрицька // Управління фінансово-економічною безпекою : монографія; за ред. А. В. Череп. – Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2011. – С. 259–264.
2. Бондаренко О.О. Фінансово-економічна безпека підприємства: теоретичний та практичний аспекти / О.О. Бондаренко, В. А. Сухецький // Ефективна економіка. – 2014. – № 10 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3580>.
3. Зубрицька Я. О. Характерні риси трудового потенціалу підприємств АПК Запорізького регіону / Я. О. Зубрицька // Зб. наук. праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки). – 2012. – № 2 (18), том 1. – С. 152–160.
4. Соціально-економічне становище сільських населених пунктів України: стат. зб. / відп. за випуск О. О. Кармазіна; Державна служба статистики України. – К.: «ДП «Інформаційно-аналітичне агентство», 2014. – 187 с.

Д. е. н. Ібрагімов Е. Е.

Запорізький національний університет (Україна)

**БЮДЖЕТНО-ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА
НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ**

Як відомо, об'єктом фінансового забезпечення є сформована система пріоритетних збалансованих фінансових інтересів установи, що потребують захисту в процесі її фінансової діяльності. Обґрунтовуючи цю характеристику поняття бюджетно-фінансової безпеки установи, варто приділити особливу увагу на такі основні моменти: в системі бюджетно-фінансової безпеки установи розглядаються тільки пріоритетні фінансові інтереси, що відіграють найважливішу роль в забезпеченні її розвитку; система пріоритетних фінансових інтересів повинна охоплювати не тільки поточні, але й довготермінові їх види; пріоритетні фінансові інтереси установи в системі її фінансової безпеки повинні бути збалансовані з інтересами інших суб'єктів її фінансових відносин. Основою формування бюджетно-фінансової безпеки установи є ідентифікована система реальних і потенційних загроз зовнішнього і внутрішнього характеру її фінансовим інтересам [1].

Розглядаючи цю характеристику, потрібно акцентувати увагу на таких основних положеннях: у системі бюджетно-фінансової безпеки установи ідентифікуються не тільки реальні, а й потенційні загрози; поняття бюджетно-фінансової безпеки охоплює захист її пріоритетних інтересів від загроз не тільки зовнішнього, а й внутрішнього характеру; загрози фінансовим інтересам установи генеруються дією не всієї сукупності факторів, що впливають на здійснення її фінансової діяльності, а лише окремих, які деструктивно впливають і потребують ідентифікації; серед усіх ідентифікованих загроз особливу увагу в системі фінансового забезпечення установи акцентує на найбільш небезпечних випадках.

Розглядаючи бюджетно-фінансову безпеку установи як стабільну систему, треба приділити увагу на такі основні моменти: стабільність системи бюджетно-фінансової безпеки установи розглядається як її динамічна характеристика;

стабільність системи бюджетно-фінансової безпеки установи не має абсолютно-го характеру; на окремих етапах свого розвитку система бюджетно-фінансової безпеки установи може змінюватися, виходячи на новий рівень параметрів своєї стабільності. Важливою цільовою спрямованістю системи бюджетно-фінансової безпеки установи є створення необхідних фінансових передумов стійкого зростання установи в поточному і перспективному періодах.

Вартий уваги і ресурсно-функціональний підхід, у рамках якого бюджетно-фінансову безпеку установи розглядають як такий стан бюджетних фінансових ресурсів і можливостей, за якого гарантується найбільш ефективно їхнє використання для стабільного функціонування та динамічного розвитку, запобігання внутрішнім і зовнішнім негативним впливам (загрозам). Дещо по-іншому можна сформулювати визначення бюджетно-фінансової безпеки установи, якщо скористатись підходом, що зреалізований під час обґрунтування суті національної безпеки у ст. 8 ЗУ «Про основи національної безпеки України», як захищеність життєво важливих інтересів підприємства, забезпечення його сталого розвитку, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз економічним інтересам [2].

Дослідження бюджетно-фінансової безпеки суб'єктів господарювання на сьогодні є доволі проблемним. Наукових розробок у цій галузі і знань практично немає. Значно більше уваги приділяється вивченню економічної безпеки установи загалом. Необхідність постійного дотримання бюджетно-фінансової безпеки зумовлюється об'єктивно наявним для кожного суб'єкта господарювання завданням забезпечення стабільності функціонування та досягнення головних цілей своєї діяльності. Рівень бюджетно-фінансової безпеки установи залежить від того, наскільки ефективно її керівництво і буде спроможним уникнути можливі загрози і ліквідувати шкідливі наслідки окремих негативних складових зовнішнього і внутрішнього середовищ.

Тому важливо зауважити, що джерелами негативних впливів на бюджетно-фінансову безпеку установи можуть бути:

1) свідомі чи несвідомі дії окремих посадових осіб і суб'єктів господарювання (органів державної влади, міжнародних організацій,);

2) збіг об'єктивних обставин (стан фінансової кон'юнктури, наукові відкриття та технологічні розробки тощо).

Залежно від суб'єктної обумовленості негативні впливи на бюджетно-фінансову безпеку можуть мати об'єктивний і суб'єктивний характер. Об'єктивними вважаються такі негативні впливи, які виникають не з волі конкретної установи чи його працівників. Суб'єктивні впливи спостерігаються внаслідок неефективної роботи установи загалом або окремих його працівників.

Таким чином. головна мета бюджетно-фінансової безпеки установи полягає в тому, щоб гарантувати її стабільне та максимально ефективне функціонування тепер і достатній потенціал розвитку в майбутньому. Тому до основних функціональних цілей бюджетно-фінансової безпеки віднесемо: забезпечення високої фінансової ефективності роботи; підтримку фінансової стійкості та незалежності бюджетної установи. Головна та функціональні цілі зумовлюють формування необхідних структуротвірних елементів і загальної схеми організації бюджетно-фінансової безпеки.

Список використаних джерел:

1. Лысенко Ю. Г. Корпоративное управление крупным промышленным комплексом / В. Н. Андриенко, Т. Ю. Беликова и др. ; под общ. ред. Ю. Г. Лысенко и В. Н. Андриенко. – Донецк : ООО «Юго-Восток, Лтд», 2010. – 327 с.
2. Закон України «Про основи національної безпеки України» – 2003 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : zeda.zakon.ua

К. е. н. Киш Л. М., Тимошук Н. М., Гаврилюк Л.

Вінницький національний аграрний університет (Україна)

ОЦІНКА ЙМОВІРНОСТІ ВТРАТИ ТА ВІДНОВЛЕННЯ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Відновлення платоспроможності є одним із першочергових етапів подолання фінансової кризи на підприємстві. Це пов'язано з тим, що успішне застосування механізмів відновлення платоспроможності дозволяє не тільки зняти загрозу банкрутства, але й значною мірою позбавити підприємство від залежності використання позикового капіталу та прискорити темпи його економічного розвитку [2].

Неплатоспроможність підприємства може бути випадковою, тимчасовою, хронічною або тривалою.

Причинами неплатоспроможності можуть бути: невиконання плану по виробництву і реалізації продукції; підвищення її собівартості; невиконання плану по прибутку і, як результат, нестача власних джерел самофінансування [1].

Однією з проблем погіршення платоспроможності може бути неправильне використання оборотного капіталу: відволікання коштів у дебіторську заборгованість, а також вкладення в понадпланові запаси та на інші цілі, які тимчасово не мають джерел фінансування. Іноді причиною неплатоспроможності є не безгосподарність підприємства, а неможливість його клієнтів. Високий рівень оподаткування, штрафних санкцій за несвоєчасну сплату податків також може стати однією з причин неплатоспроможності суб'єкта господарювання [3].

На прикладі Державного підприємства «Дослідне господарство «Корделівське» НАН Старосинявського району Хмельницької області розглянемо можливість втрати (відновлення) платоспроможності підприємства.

Одним із головних завдань управління в конкурентному ринковому середовищі є виявлення загрози банкрутства і розробка контрзаходів, спрямованих на подолання на підприємстві негативних тенденцій.

Для прогнозування банкрутства у світовій практиці використовується система моделей, розроблених західними спеціалістами, зокрема методика Альтмана:

$$Z = 1,2X_1 + 1,4X_2 + 3,3X_3 + 0,6X_4 + X_5 , \quad (1)$$

де X_1 – відношення оборотних активів до суми всіх активів господарюючого суб'єкта;

X_2 – відношення резервів нерозподіленого прибутку до суми всіх активів господарюючого суб'єкта;

X_3 – рівень прибутковості активів (відношення валового прибутку до суми всіх активів господарюючого суб'єкта);

X_4 – коефіцієнт співвідношення власного та позикового капіталу;

X_5 – відношення чистого виторгу від реалізації до суми всіх активів господарюючого суб'єкта.

Проаналізуємо рівень банкрутства для ДП «ДГ «Корделівське» НААН»:

$$Z = 1,2 \otimes 0,61 + 1,4 \otimes 0,06 + 3,3 \otimes 0,04 + 0,6 \otimes 0,78 + 0,55 = 1,97 . \quad (2)$$

Отже, в нашому випадку $Z = 1,97$, а це означає, що можливість банкрутства для ДП «ДГ «Корделівське» НААН» дуже низька.

Якщо підприємство має незадовільну структуру балансу, то основним показником, який характеризує наявність реальної можливості відновити платоспроможність протягом певного періоду, виступає коефіцієнт відновлення платоспроможності.

Коефіцієнт відновлення платоспроможності строком на 6 місяців розраховується таким чином:

$$K_{від} = [K_{пл1} + n/12(K_{пл1} - K_{пл0})]/2 . \quad (3)$$

де $K_{від}$ – коефіцієнт відновлення платоспроможності;

$K_{пл}$ – фактичне значення поточної ліквідності на початок і кінець звітного періоду;

n – період відновлення платоспроможності у місяцях;

12 – звітний період у місяцях;

$$K_{від} = [1,14 + 6/12(K_{пл1} 1,14 - 1,2)]/2 = 0,54 . \quad (4)$$

Отже, в нашому випадку $K_{\text{відн}} = 0,54$, а це означає, що можливість відновлення платоспроможності для ДП «ДГ «Корделівське» НААН» протягом 6 місяців не має реальної можливості відновити платоспроможність.

Можливість втрати платоспроможності для ДП «ДГ «Корделівське» НААН» дуже низька, але у разі її втрати за даними розрахунків підприємство не зможе відновити платоспроможність протягом шести місяців.

Список використаних джерел:

1. Мних Є. В. Фінансовий аналіз : підручник / Є. В. Мних, Н. С. Барабаш. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2014. – 536с.
2. Фучеджи В. І. Характеристика методів та моделей діагностики кризового стану підприємства / В. І. Фучеджи // Одеський державний економічний університет – 2014. – №691.
3. Чібісова І. В. Методи оцінки і прогнозування банкрутства підприємств / І. В. Чібісова // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. – 2014. – №22 ч.2.

Д. е. н. Коваленко О. В., Форостенко Д. О.

Запорізька державна інженерна академія (Україна)

SWOT-АНАЛІЗ ЯК МЕТОД ВИЯВЛЕННЯ І ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ ЗАГРОЗ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ ПІДПРИЄМСТВА

Як засвідчує досвід країн з розвиненою економікою, в умовах сучасного ринку постійно триває боротьба між суб'єктами підприємницької діяльності, але у зв'язку з тим, що підприємства мають різний економічний розвиток і фінансові можливості, виникають фінансові війни, головною метою яких є знищення конкурентів. Дедалі все більша кількість вітчизняних підприємств, розуміючи потенційну небезпеку фінансової незахищеності своєї роботи й активів від посягань конкурентів, створюють окремі підрозділи, головною метою яких є захист інтересів підприємства у зовнішньому світі як в поточному періоді, так і на перспективу.

Стратегічний аналіз економічної безпеки підприємства розглядається як багаторівневе дослідження зовнішнього середовища та стратегічного потенціалу

підприємства, їх взаємодії, для визначення стратегічної орієнтації, на основі якої формується стратегія розвитку системи безпеки, розробляється стратегічний план її забезпечення [1].

Зміст стратегічного аналізу економічної безпеки підприємства відображається у використанні специфічних методів і прийомів, що дозволяють діагностувати потенційні та існуючі загрози підприємства, виявити можливості підприємства у посиленні економічної безпеки.

Для виявлення й оцінювання рівня загроз фінансовій безпеці підприємства найбільш придатні такі методи аналізу: SWOT-аналіз, PEST-аналіз, SNW-аналіз, метод розробки сценаріїв розвитку подій. Зупинимося більш детально на особливостях застосування SWOT-аналізу при виявленні й оцінюванні рівня загроз фінансово-економічній безпеці підприємства.

Використання SWOT-аналізу як методу виявлення й якісного оцінювання рівня загроз фінансово-економічній безпеці підприємства доцільне при оцінюванні поточного стану фінансової безпеки підприємства і виявленні потенційних загроз.

У даному випадку сильними сторонами фінансової діяльності підприємства виступають позитивні внутрішні умови здійснення фінансово-економічної діяльності, слабкими сторонами – негативні внутрішні умови у вигляді внутрішніх загроз, можливостями – позитивні зовнішні умови здійснення фінансово-економічної діяльності, власне загрозами – негативні зовнішні чинники у вигляді зовнішніх загроз фінансово-економічній безпеці.

При застосуванні SWOT-аналізу в процесі виявлення і визначення рівня загроз фінансово-економічній безпеці слід мати на увазі, що найсуттєвіші загрози виникають тоді, коли негативний розвиток ситуації у зовнішньому середовищі підприємства накладається на слабкі сторони самого механізму управління фінансово-економічною безпекою підприємства, тобто у такому разі виникає негативний кумулятивний ефект. Найбільші потенційні можливості забезпечення належного рівня фінансово-економічної безпеки підприємства стають результатом

наявності і сукупної дії позитивних чинників зовнішнього середовища і сильних сторін самого механізму управління фінансово-економічною безпекою [2].

Використання SWOT-аналізу надає можливість також визначати стратегії дій щодо забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства. Для цього слід застосовувати відповідну матрицю (рисунок 1).

На перетинах зазначених груп чинників формуються зони, які надають можливість розробляти та обирати відповідну стратегію забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства. Для цих зон характерні різні поєднання і типи стратегій.

Таким чином, сучасний етап розвитку суспільних відносин і конкурентна боротьба на ринку вимагає від підприємств швидкого реагування на зовнішній світ у цілому, а особливо на дії зовнішніх чинників у контексті загроз фінансовій стабільності і добробуту підприємства.

		Зовнішнє середовище	
		Можливості (O)	Загрози (T)
Внутрішнє середовище	Сильні сторони (S)	<p><u>Характеристика блоку:</u> поєднуються внутрішні сильні сторони механізму управління фінансовою безпекою і позитивні зовнішні чинники.</p> <p><u>Стратегія:</u> підтримки і розвитку сильних сторін механізму управління фінансово-економічною безпекою підприємства у напрямі реалізації на конкретному підприємстві позитивних можливостей зовнішнього середовища</p>	<p><u>Характеристика блоку:</u> поряд із внутрішніми сильними сторонами механізму управління фінансово-економічною безпекою підприємства наявні і загрози з боку зовнішнього середовища.</p> <p><u>Стратегія:</u> використання сильних внутрішніх сторін для можливого подолання негативних впливів з боку зовнішнього середовища</p>
	Слабкі сторони (W)	<p><u>Характеристика блоку:</u> поєднуються внутрішні слабкі сторони механізму управління фінансово-економічною безпекою підприємства з позитивними можливостями зовнішнього середовища.</p> <p><u>Стратегія:</u> спрямована на подолання слабких сторін механізму управління фінансово-економічною безпекою підприємства за рахунок можливостей, які надає для нього зовнішнє середовище</p>	<p><u>Характеристика блоку:</u> «кризова зона», в якій поєднуються внутрішні слабкі сторони механізму управління фінансово-економічною безпекою підприємства із зовнішніми загрозами.</p> <p><u>Стратегія:</u> спрямована як на подолання зовнішніх загроз, так і на усунення слабких місць у механізмі управління фінансово-економічною безпекою, тобто внутрішніх негативних чинників</p>

Рис. 1. Матриця SWOT-аналізу для визначення стратегії дій щодо забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства

Як бачимо, SWOT-аналіз є дієвим методом виявлення і оцінювання рівня загроз фінансово-економічній безпеці підприємства. Виконання навіть мінімальної кількості вищенаведених заходів дозволить контролювати ситуацію та своєчасного реагувати на можливість виникнення чи вже сформовані загрози, які можуть призвести до негативних наслідків.

Список використаних джерел:

1. Комар Ю. О. Теоретико-методичні основи стратегічного аналізу економічної безпеки підприємства [Електронний ресурс] / Ю. О. Комар, Р. К. Шурпенкова. – Режим доступу : <http://lib.psunbrb.by/bitstream/112/5718/1/83.pdf>
2. Картузов Є. П. Вплив ризиків і загроз на стан фінансової безпеки підприємств / Є. П. Картузов // Економіка та управління підприємствами. – 2012. – № 9 (135). – С. 115–124.

Лошак В. О., Власенко М. О.

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара (Україна)

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ СТАНОВЛЕННЯ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Питання економічної безпеки як наукової проблеми отримало свій розвиток в академічній літературі відносно недавно. Особливої актуальності для вітчизняних підприємств проблема надійності системи захисту економічних інтересів набула у період становлення ринкових відносин.

Під економічною безпекою суб'єктів підприємництва розуміють стан, за якого забезпечується економічний розвиток і стабільність діяльності підприємства, банку, гарантований захист їх ресурсів, здатність адекватно і без суттєвих втрат реагувати на зміни внутрішньої і зовнішньої ситуації [1, с.7].

Підтримка економічної безпеки на необхідному рівні припускає наявність і формування певної стратегії. Практично усі країни світу мають сформульовану стратегію забезпечення економічної безпеки, яка включає цілі і способи застосування тих або інших заходів для досягнення необхідного результату.

Головними цілями стратегії економічної безпеки будь-якої країни є, по-перше, збереження економічної цілісності і незалежності країни та, по-друге, створення необхідних умов для розвитку економіки і досягнення соціально-політичної стабільності суспільства.

На рівні підприємства стратегія економічної безпеки є не менш важливою. Саме завдяки добре продуманій і ретельно реалізованій стратегії фінансово-економічної безпеки підприємства можуть уникнути або значно понизити долю фінансових втрат, які неминучі при веденні господарської діяльності.

Забезпечення економічної безпеки при будь-яких негативних змінах в зовнішньому середовищі.

Виділяють внутрішні, зовнішні чинники, які впливають на діяльність підприємства. До внутрішніх зараховуємо такі: вид діяльності підприємства, досвід, відповідна кваліфікація керівництва і персоналу, наявність відповідних комунікацій для підприємства, форма власності, пропорції між власним і залученим капіталом, інноваційна діяльність, організація виробництва, показники фінансового стану, ефективна маркетингова діяльність. До внутрішніх загроз відносимо наступні фактори: недоліки у виробничому процесі, дефіцит у фінансуванні, низький рівень кваліфікації персоналу підприємства, низький рівень менеджменту.

До зовнішніх факторів зараховуємо: стабільність економічної ситуації в країні, рівень конкуренції, частка ринку, постачальники, споживачі, нові технології, державні органи. До зовнішніх загроз відносимо: зменшення купівельної спроможності споживачів, рівень інфляції, сезонні коливання попиту, кризи окремих галузей [2, с. 236].

Найважливішим елементом забезпечення економічної безпеки підприємства є стратегічне планування і прогнозування його економічної безпеки, яке має бути частиною стратегічного планування бізнесу та діяльності підприємства. Стратегія економічної безпеки – це сукупність найбільш значущих рішень та заходів, спрямованих на забезпечення прийнятного рівня безпеки функціонування

підприємства. Можна виділити такі типи стратегій економічної безпеки підприємства:

- орієнтовані на усунення існуючих або запобігання виникнення можливих загроз економічній безпеці;
- націлені на запобігання збитку від впливу існуючих або можливих загроз економічній безпеці;
- спрямовані на компенсацію збитку в результаті дії загроз економічній безпеці [3, с.165–166].

Стратегічний план корпоративної економічної безпеки повинен включати: характеристику зовнішніх і внутрішніх загроз економічній безпеці підприємства; визначення та моніторинг факторів, що зміцнюють або руйнують стійкість соціально-економічного та фінансового станів на коротко- й середньострокову перспективу. Одна з цілей моніторингу економічної безпеки підприємства – це діагностика його стану на основі системи показників, що враховують специфічні галузеві особливості, найбільш характерні для даного підприємства, які мають для нього важливе стратегічне значення; визначення критеріїв і показників, що характеризують інтереси підприємства та відповідають вимогам його економічної безпеки. Система критеріїв і показників фактичного стану складається підприємствами самостійно, з урахуванням конкретних умов роботи; розробку економічної політики, що включає механізми обліку факторів, що впливають на стан економічної безпеки; напрямки діяльності підприємства по реалізації стратегії [4].

Система управління економічною безпекою підприємства корелює із стратегічним, тактичним та оперативним контурами управління. Тому загальна схема процесу організації економічної безпеки підприємства має охоплювати такі дії, як стратегічне, загальнотактичне та оперативне прогнозування і планування економічної безпеки як за функціональними складниками, так і безпосередньо фінансово-господарської діяльності підприємства. Обов'язковим елементом системи управління економічною безпекою підприємства має бути проведення

функціонального аналізу рівня економічної безпеки та загальна оцінка досягнутого рівня економічної безпеки.

Список використаних джерел:

1. Економічна безпека суб'єктів підприємництва: навчальний посібник / за ред. проф. М. І. Зубка. – К., 2012. – 226 с.
2. Юрович Л. Економічна безпека підприємства: сутність, чинники впливу, основні проблеми / Л. Юрович // Матеріали Національного університету «Львівська політехніка». – 2009. – С. 234–237.
3. Линник О. І. Стратегія економічної безпеки підприємства як фактор зменшення впливу зовнішніх та внутрішніх загроз / О. І. Линник, Н. В. Артеменко // Вісник НТУ «ХПІ». – 2013. – № 67 (1040). – С. 159–169.
4. Черникова Є. Г. Основні напрямки забезпечення економічної безпеки підприємства / Є. Г. Черникова, Л. В. Тарасьева // «Проблеми забезпечення економічної безпеки»: матеріали міжнар. наук.-практ. конф.. – Донецьк: ДонНТУ, 2001. – С. 163–165.

Острик А. Ю., к. е. н. Стоєв В. Л.

Запорізька державна інженерна академія (Україна)

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСУВАННЯ МАЛОГО БІЗНЕСУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ В УКРАЇНІ

Малий бізнес як інституційний сектор економіки давно став домінуючим за чисельністю та обсягами виробництва у провідних країнах світу. Малі підприємства забезпечують гнучкість та стійкість економічної системи, наближують її до потреб конкретних споживачів та водночас – виконують важливу соціальну роль, надаючи робочі місця та забезпечуючи джерело доходу для значних прошарків населення.

Існує безліч проблем пов'язаних з фінансуванням малого бізнесу. Ось деякі з них:

1. Нерозвинутість ринку фінансових джерел. Дорожня кредитних ресурсів та обмеженість державних фінансових фондів значно лімітують можливості малого бізнесу.

2. Недостатня державна підтримка. На сьогодні в Україні ще не склалася ефективна система державної підтримки та захисту малого підприємництва. Діє

слабкий механізм фінансування та кредитування, має місце невідповідне інформаційне та консультаційне забезпечення, недосконала система підготовки та перепідготовки кадрів для підприємницької діяльності. В умовах нестабільної економічної ситуації малий бізнес потребує протекторату держави. На жаль, поки що ефективний механізм підтримки та стимулювання розвитку підприємства в Україні ще не створений [1, с. 113–116].

Для того щоб реалізувати проект кредитування середнього і малого бізнесу, в уряді бажають притягнути позики розміром в 400 мільйонів євро. Кабмін планує притягати для розвитку малого і середнього бізнесу позики Європейського інвестиційного банку. Про це йде мова у розпорядженні Кабінету міністрів №1239р від 19 грудня 2014 року [2; 3].

Сучасна ситуація, що складається в країні, вимагає негайного формування нової стратегії державного фінансування малого бізнесу.

Ця нова стратегія повинна включати наступні обов'язкові складові:

1. Малому бізнесу повинна бути надана кредитна підтримка, в тому числі за рахунок міжнародної фінансової допомоги.
2. Зменшення податкового навантаження на фонд оплати праці.
3. Лібералізація оподаткування за внутрішньо українськими операціями із поставки товарів та послуг вітчизняними виробниками.
4. Створення органів незалежного контролю за цільовим використанням кредитних та інших фінансових ресурсів.

Забезпечення належного функціонування малого бізнесу в сучасних умовах може стати основою фінансової стійкості та економічного зростання ВВП держави.

Список використаних джерел:

1. Іванілов О. С. Економіка підприємства : підручник / О. С. Іванілов. – К. : Центр навчальної літератури, 2009. – 728 с
2. Кабмін притягне у ЄІБ кредит на розвиток малого і середнього бізнесу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://iee.org.ua/ru/prog_info/30407
3. Большакова І. Для розвитку малого і середнього бізнесу в Україні потрібні 400 млн євро [Електронний ресурс] / І. Большакова. – Режим доступу : <http://www.profi-forex.org/novosti-mira/novosti-sng/ukraine/entry1008239040.html>

К. е. н. Скрипник Ю. В.

Сумський національний аграрний університет (Україна)

**ПАРАМЕТРИ БОРГОВОЇ БЕЗПЕКИ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА**

Наявність значних сум заборгованості аграрних формувань в умовах конкурентної економіки не тільки не дозволяє здійснювати ефективну господарську діяльність, але й ставить під загрозу саме їх існування в якості господарюючих суб'єктів. Функціонування ділового обороту має обмежуватися оптимальністю термінів та форм розрахунків, а також можливостями у виборі контрагентів.

Основою ефективного управління борговою безпекою підприємства має стати комплексна система оцінки загроз зовнішнього і внутрішнього походження. Тобто мова йде про систему моніторингу, що має розпізнавати і попереджувати ризики, які загрожують утриманню рівня боргової безпеки та визначати чинники загострення цих ризиків з метою їх пом'якшення чи нейтралізації [2].

На корпоративному рівні боргова безпека визначається співвідношенням дебіторської та кредиторської заборгованості, термінами їх погашення та тривалістю оборотності (віддачі). Стосовно вітчизняних підприємств в літературі згадуються такі кількісні індикатори платіжної кризи як відносний приріст кредиторської та дебіторської заборгованості (поточної та простроченої) до валового промислового виробництва. Виходячи з цього сформовано систему із шести базових індикаторів платіжної кризи:

1) відносного приросту кредиторської заборгованості до валового промислового виробництва (для внутрішньої заборгованості, для зовнішньої заборгованості – відповідно обсяги експорту або імпорту): а) поточної; б) простроченої; 2) відносного приросту дебіторської заборгованості до валового промислового виробництва: а) поточної; б) простроченої; 3) відносного приросту «чистої» заборгованості (сальдо кредиторської та дебіторської заборгованості) до валового виробництва: а) поточної; б) простроченої [4].

Економічний зміст цих індикаторів полягає в тому, що вони дозволяють визначити, скільки на одиницю вартості продукції (виробленої за певний час) припадає накопичення боргів, тобто скільки продукції виготовляється у визначеному періоді за рахунок накопичення боргових зобов'язань.

Дослідження 44 сільськогосподарських підприємств лісостепової зони Сумської області дозволило визначити параметри боргової безпеки аграрного формування середніх розмірів. Зазначені показники окреслюють межі, на лінії яких забезпечується позитивна рентабельність продажів:

1. Рівень боргового навантаження на активи (відношення загальної суми зобов'язань до загальної суми активів) – до 68% зовнішніх фінансових джерел у балансі;

2. Чисте боргове навантаження на активи (відношення загальної суми зобов'язань за мінусом вартості дебіторської заборгованості до загальної суми активів) – до 4 грн на одну гривню активів;

3. Оборотність дебіторської заборгованості (відношення суми виручки від реалізації продукції до суми дебіторської заборгованості) – від 23 грн виручки на одну гривню заборгованості, або від 16 днів обороту;

4. Оборотність кредиторської заборгованості (відношення суми виручки від реалізації продукції до суми кредиторської заборгованості) – від 8 грн виручки на одну гривню заборгованості, або від 46 днів обороту;

5. Співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованості – від 1,625 од.

6. Участь кредиторської заборгованості у фінансуванні собівартості (відношення суми кредиторської заборгованості до собівартості реалізованої продукції) – до 21%.

Отже, формування політики управління борговими зобов'язаннями сільськогосподарського підприємства та її реалізація мають спиратися на відповідні параметри боргової безпеки, що в даному випадку розраховані як кількісні еталонні нормативи.

В системі управління грошовими потоками аграрних формувань важливою складовою має бути пріоритетність платежів, яка виникає не тільки при недостатці грошових коштів, але й у результаті тимчасових втрат, оскільки розрахунки, як правило, здійснюються через мережу комерційних банків. Критеріями першочерговості платежів може бути статус видаткової статті (розрахунки з бюджетами всіх рівнів, розрахунки зі співробітниками, розрахунки з контрагентами), значимість контрагента для підприємства, статус укладеного договору з контрагентом, сума платежу і т.д.

Список використаних джерел:

1. Богдан Т. Боргова безпека та її роль у гарантуванні фінансової стабільності / Т. Богдан // Вісник НБУ. – 2012. – №4. – С. 8–15.
2. Горбачук В. До питань боргової поведінки [Електронний ресурс] / В. М. Горбачук, К. М. Шкурупій. – Режим доступу : http://elib.ukma.edu.ua/NZ/NZV20_2002_economy/08_gorbachuk_vm.pdf
3. Єрмошенко М. М. Основні засади підвищення фінансової безпеки держави / М. М. Єрмошенко // Стратегічна панорама. – 1998. – №1–2. – С. 99–114.
4. Жилиєв І. Б. Платіжна криза в Україні: стан, тенденції і шляхи подолання: Ч. 1. Трансформації соціально-економічних систем / І. Б. Жилиєв. – К. : ВЦ ВГО «Громадський контроль», 2004. – 65 с.
5. Селівестрова І. О. Боргова безпека як елемент фінансової безпеки держави [Електронний ресурс] / І. О. Селівестрова, О. Ю. Лещенко, С. І. Шапошнікова. – Режим доступу : http://archive.nbu.gov.ua/e-journals/PSPE/2010_3/Laschenko_310.htm

Стеценко І. В.

Міжгалузева академія управління, м. Київ (Україна)

УПРАВЛІННЯ РИЗИКОМ З МЕТОЮ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

З розвитком ринкових відносин здійснення підприємницької діяльності відбувається в умовах зростаючої невизначеності факторів впливу на господарську діяльність підприємства, а отже і на його економічну безпеку. Саме невизначеність стану зовнішнього середовища змушує суб'єкт господарювання брати на

себе ризик, який супроводжується не тільки отриманням доходу, а й понесенням витрат та зниженням рівня економічної безпеки підприємства в цілому.

Проблемам визначення економічної безпеки підприємства присвячено значну кількість праць вчених, зокрема О. А. Кириченко, О. І. Сухоруков, В. С. Сідак, С. М. Лаптев, В. І. Грушко, П. Я. Пригунов, А. І. Захаров, І. А. Белоусова, В. К. Сєнчагов, В. Ф. Гапоненко, А. А. Беспалько, А. С. Власков та багато ін.

На сьогоднішній час, процес управління ризиками в контексті забезпечення економічної безпеки підприємства залишається малодослідженим.

Економічна безпека підприємства – це досить складне і багатогранне поняття, яке в науковій літературі трактується досить не однозначно: 1) найбільш ефективно використання ресурсів підприємства [5, с. 20; 9, с. 138]; 2) комплекс заходів, що сприяють підвищенню фінансової стійкості суб'єктів господарювання [2, с. 17; 3]; 3) захищеність науково-технічного, технологічного, виробничого та кадрового потенціалу від прямих (активних) або непрямих (пасивних) загроз [1]. В цілому, мають місце й інші погляди.

У відповідності до проведеного аналізу трактування терміну «економічна безпека підприємства», необхідно зазначити, що головна мета економічної безпеки підприємства полягає в тому, щоб гарантувати його стабільне та максимально ефективно функціонування тепер і високий потенціал розвитку в майбутньому [6, с. 9]. Забезпечення економічної безпеки будь-якого підприємства пов'язане з ризиками.

В загальному розумінні ризик є можливістю настання в процесі реалізації прийнятих рішень несприятливих для суб'єкта господарювання наслідків [10]. В контексті забезпечення економічної безпеки це, в першу чергу, можливість реалізації тих несприятливих факторів, які є загрозами для діяльності підприємства [7, с. 245].

Економічна безпека підприємства забезпечується системою управління ризиками. Управління і ризик є взаємопов'язаними компонентами економічної системи. *Управління ризиком* – це комплекс управлінських дій та заходів впливу

на суб'єкти господарської діяльності, який забезпечує максимально широке охоплення можливих ризиків, обґрунтоване прийняття і доведення їх впливу до оптимально можливих меж для зниження стохастичних (випадкових) негативних подій і нейтралізації їх наслідків [8, с. 168-169]. Процес управління ризиками є послідовністю дій, які можна виокремити в певні етапи з метою забезпечення економічної безпеки (рис. 1).

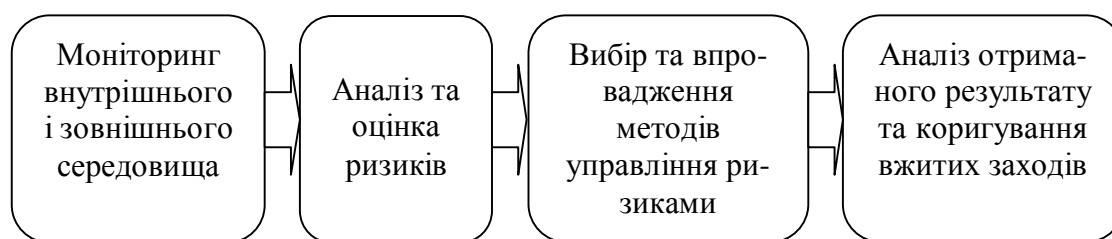

Рис. 1. Етапи управління ризиком з метою забезпечення економічної безпеки підприємства (складено автором на основі [4])

Етап I. Моніторинг зовнішнього і внутрішнього середовища – виявлення нових джерел ризику і корегування відомих факторів – умов, які можуть викликати та спричинити невизначеність результатів здійснення господарської діяльності. Основними критеріями визначення факторів підприємницького ризику виступають:

1) джерело виникнення (зовнішні та внутрішні фактори). Параметри, що характеризують внутрішню діяльність підприємства, є внутрішніми; зовнішніми факторами є параметри, що характеризують зовнішнє середовище суб'єкта господарювання. Основними внутрішніми факторами ризику, залежно від сфер господарської діяльності, вважають – виробництво, обіг, управління.

2) ступінь впливу: а) фактори прямої дії – безпосередньо впливають на результати підприємницької діяльності та рівень ризику; б) фактори не прямої дії – не впливають безпосередньо на дані процеси, але зумовлюють їх зміну.

Етап II. Аналіз та оцінка ризиків. На даному етапі здійснюється визначення ціни (фактичні збитки суб'єкта господарювання, витрати на зниження величини цих збитків або витрати на відшкодування таких збитків та їх наслідків) та

ступеню ризику. Ступінь ризику характеризується відношенням максимального і мінімального збитку до максимального і мінімального доходу від даного вкладення капіталу. При цьому, чим більший діапазон між максимальним і мінімальним доходом (збитком) при рівній ймовірності його отримання, тим вищий ступінь ризику [4, с. 14-15].

Етап III. Вибір та впровадження методів управління ризиками – обирається в залежності від виду ризику. Методи управління ризиками поділяються на: методи уникнення та/або запобігання ризику (профілактика) та страхування. Заходами профілактики виступають: відмова від ризику; мінімізація ризику, тобто зменшення розміру або імовірності можливих втрат; диверсифікація; лімітування; трансферт, або передача ризику іншим особам або організаціям. В свою чергу страхування ризиків може бути внутрішнім (за рахунок встановлення штрафних санкцій, вибору обґрунтованої «премії за ризик», формування спеціальних страхових фондів) та зовнішнім (за допомогою страхових компаній). Варто зазначити, що метод впливу на ризик підбирають з урахуванням ступеня його небезпеки: ризики з незначними сподіваними втратами доцільно просто приймати, а з середніми – використовувати заходи профілактики або страхування. Найбільш небезпечних ризиків найкраще взагалі уникати, якщо це можливо. Основна мета реалізації заходів з управління ризиками – знизити рівень впливу прояву загрозливого для підприємства фактора [7, с. 246].

Етап IV. Аналіз отриманого результату та коригування вжитих заходів включає: контроль за реалізованими заходами, а також аналіз результатів вжитих заходів з метою їх коригування та вдосконалення системи управління ризиками.

Отже, з метою забезпечення власної економічної безпеки суб'єкту господарювання необхідно здійснювати процес управління ризиками, в основі якого лежить визначення факторів зовнішнього середовища, які можуть призвести до виникнення загроз його стабільному й ефективному розвитку. Цей процес передбачає реалізацію чотирьох основних етапів, що виконуються у визначеній послідовності. Подальшого дослідження потребують визначення найбільш вагомих

ризиків та методів їх зниження враховуючи специфічні особливості діяльності кожного окремого підприємства.

Список використаних джерел:

1. Брендиков М. Экономическая безопасность промышленного предприятия (организационно-методический аспект) / М. Брендиков // Консультант директора. – 2000. – № 2. – С. 7–13.
2. Белоусова І. А. Управлінський облік – інформаційна складова системи економічної безпеки підприємства : монографія / І. А. Белоусова. – К. : Дорадо-Друк, 2010. – 432 с.
3. Гапопенко В. Ф. Экономическая безопасности предприятий. Подходы и принципы / В. Ф. Гапопенко, А. А. Беспалько, А. С. Власков. – М. : «Ось-89», 2007. – 208 с.
4. Грушко В. І. Фінансові ризики : навч. посіб. / В. І. Грушко, О. І. Пилипишин. – Житомир : ЖІТІ, 1998 – 188 с.
5. Донець Л. І. Економічна безпека підприємства : навч. посіб. / Л. І. Донець, Н. В. Ващенко. – К.: Центр навчальної літератури, 2008. – 240 с.
6. Кім Ю. Г. Формування системи фінансової безпеки транспортно-експедиційного підприємства : монографія / Ю. Г. Кім. – К.: ЗАТ «ДОРАДО», 2007. – 140 с.
7. Лабурцева О. І. Управління ризиком в контексті забезпечення економічної безпеки підприємства [Електронний ресурс] / О. І. Лабурцева // Вісник КНУТД. – 2011. – № 5. – С. 244–246. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/Natural/Vknutd/2011_5/244_246.pdf
8. Лук'янова В. В. Економічний ризик : навч. посіб. / В. В. Лук'янова, Т. В. Головач. – К. : Академ. видав., 2002. – 462 с.
9. Олейников Е. А. Основы экономической безопасности. (Государство, регион, предприятие, личность) / под ред. Е. А. Олейникова. – М. : ЗАО «Бизнес-школа «Интел-Синтез», 1997 – 288 с.
10. Уткин Э. А. Управление рисками предприятия : учеб.-практ. пособ. / Э. А. Уткин, Д. А. Фролов. – М.: ТЕИС, 2003. – 247 с.

Тимощенко К. С.

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара (Україна)

НЕДОЛІКИ ІНТЕГРАЛЬНОЇ ОЦІНКИ РІВНЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА

Досить часто існує потреба у визначенні однозначної характеристики рівня фінансової безпеки, що робить можливим порівняння її рівнів для суб'єктів підприємницької діяльності, що не входять до однорідних груп підприємств. Синтетичні критерії досить часто використовують для характеристики рівня фінансової безпеки. Найчастіше вони мають форму інтегральних показників.

Проте вихідні підходи для формування інтегральних критеріїв є досить різноманітними. Так, наприклад, Ю. Б. Кракос, Р. О. Разгон [3, с. 92-94] пропонують у якості вихідних використовувати одиничні показники фінансового стану і ефективності діяльності, на основі яких формується рейтинг суб'єкта підприємницької діяльності, що й приймається як інтегральний критерій його фінансової безпеки.

При використанні інтегральних критеріїв оцінки рівня фінансової безпеки за однакової розрахункової бази спостерігаються суттєві відмінності результатів оцінки як для ієрархії об'єктів дослідження за рівнем фінансової безпеки, так і для спрямованості динаміки фінансової безпеки. Збіжність результатів оцінки рівня фінансової безпеки за групою інтегральних критеріїв спостерігається у одному випадку з десяти для умовно однорідних груп суб'єктів підприємницької діяльності та жодного разу – для конкретних суб'єктів. В цілому основні недоліки існуючих способів кількісної оцінки рівня фінансової безпеки є можливим поділити на дві групи: ті що існують об'єктивно та не можуть бути ліквідовані у повній мірі та ті, що виникають внаслідок суб'єктивного характеру фільтрації інформаційного забезпечення, обробки інформації, інтерпретації результатів. Частково до недоліків інформаційного забезпечення оцінки рівня фінансової безпеки суб'єктів підприємництва належить також не універсальний характер індивідуальних індикаторів [3, с. 110].

Подолати недоліки недостатності інформаційного забезпечення оцінки рівня фінансової безпеки можна, якщо [2, с. 43-49]: вихідні характеристики, які застосовуються в плануванні, обліку і аналізі фінансової інформації, повністю і комплексно охоплюють всі сторони фінансової діяльності суб'єкта підприємництва; є суттєвими і значущими; результативні критерії є простими при розрахунках і розумінні, їх динаміка має однозначну інтерпретацію, повно характеризує якісний і кількісний стан фінансової безпеки у статичній та динамічній, дає достатню глибину ретроспективи фінансової безпеки суб'єкта підприємництва. Недостатньо системний характер оцінок рівня фінансової безпеки [1, с. 148]

можна за умови, якщо зазначені оцінки будуть стосуватись стану фінансової діяльності суб'єкта підприємництва. Однак запропоновані заходи у будь-якому випадку не можуть враховувати специфіку діяльності суб'єкта підприємництва та конкретно-економічні умови його функціонування.

Напрями удосконалення методичного забезпечення кількісної оцінки рівня фінансової безпеки суб'єкта підприємництва із врахуванням її системного характеру також можуть полягати в наступному:

– удосконалення методичного забезпечення оцінки рівня фінансової безпеки з системної точки зору для внутрішньо системних складових. Таке удосконалення повинно включати узгодження методичного забезпечення оцінки фінансового стану та ефективності функціонування суб'єкта підприємництва, методичне забезпечення оцінки рівня змінності основних характеристик рівня фінансової безпеки, методичне забезпечення оцінки стану динамічної рівноваги суб'єкта підприємництва;

– удосконалення методичного забезпечення оцінки рівня фінансової безпеки з системної точки зору для зовнішньо системних впливів. Для цього є доцільною розробка методичних підходів щодо оцінювання позиції фінансової безпеки суб'єкта підприємництва у конкретно-економічних умовах. На відміну від результатів SWOT-аналізу, дослідження позиції суб'єкта підприємництва не дає уявлення щодо якісних характеристик небезпек та загроз, однак може характеризувати найбільш вразливі аспекти фінансової безпеки суб'єкта підприємництва із врахуванням специфіки його діяльності.

Запропоновані напрями удосконалення методичного забезпечення кількісної оцінки рівня фінансової безпеки суб'єкта підприємництва дають змогу суттєво зменшити основні його недоліки з точки зору системного підходу.

Список використаних джерел:

1. Ганущак Т. В. Методи оцінки фінансової безпеки підприємства/ Т. В. Ганущак // Наука й економіка. – 2012. – № 2 (26). – С. 146–150.
2. Горячева К. С. Інформаційно-аналітичне забезпечення фінансової безпеки підприємства / К. С. Горячева // Актуальні проблеми економіки. – 2003. – № 9. – С. 43–49.

3. Кракос Ю. Б. Управління фінансовою безпекою підприємств. Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики / Ю. Б. Кракос, Р. О. Разгон. – 2008. – № 1 (1). – С. 86–97.
4. Матвійчук Л. О. Методика визначення рівня фінансової безпеки машинобудівних підприємств / Л. О. Матвійчук // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – № 5. – С. 109–114.

К. е. н. Хромушина Л. А.

Сумський національний аграрний університет (Україна)

**ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ САНАЦІЇ БАЛАНСУ
В ПРОЦЕСІ АНТИКРИЗОВОГО ФІНАНСОВОГО УПРАВЛІННЯ
ПІДПРИЄМСТВОМ**

Антикризове фінансове управління для підприємств, що опинилися у кризі, розпочинається, як правило, з фінансово-економічних заходів, що спрямовуються на мобілізацію джерел фінансування санаційних заходів виробничо-технічного, організаційно-правового та соціального характеру.

Серед відомих методів антикризового фінансового управління, спрямованих на подолання збитковості, відновлення ліквідності та платоспроможності підприємств ключове місце займає санація балансу.

Науковці розглядають санацію балансу як перший етап реалізації антикризової програми (плану санації), який дозволяє у короткий час стабілізувати стан господарських засобів, капіталу та зобов'язань та розпочати процес оздоровлення [1, с. 257].

За економічним змістом санація балансу є оптимізацією структури, кількісних та якісних параметрів статей розділів активу і пасиву балансу для сприяння залученню внутрішніх і зовнішніх джерел фінансування на кризових підприємствах. На меті при цьому ставиться досягнення задовільного співвідношення величини та структури активів і пасивів підприємства, що перебуває у фінансовій кризі. Санація балансу має вирішити такі завдання, як: збільшення інвестиційної привабливості підприємства; покращення ставлення кредиторів; мобілізація додаткових внутрішніх резервів для подальшого розвитку.

Санацію балансу доцільно розпочинати з пошуку відкритих та прихованих резервів з метою їх подальшого спрямування на оптимізацію балансу та на цій основі формування «оновленого» балансу. Баланс після санації, на думку багатьох дослідників, повинен відповідати певним критеріям. Зокрема, має бути сформовано достатній обсяг засобів для потреб господарської діяльності та резерв високоліквідних активів; показники платоспроможності, фінансової стійкості та ліквідності мають відповідати нормативним значенням або бути задовільними [2, с. 34].

Санація активів балансу може здійснюватися за такими напрямками: мобілізація прихованих резервів; надання майна, яке не використовується у виробничому процесі, в оренду та використання зворотного лізингу; оптимізація структури розміщення оборотного капіталу; продаж окремих низькорентабельних структурних підрозділів та об'єктів основних фондів; реструктуризація дебіторської заборгованості (факторинг, форфейтинг, дисконт векселів, примусове стягнення). На нашу думку, останній напрям заслуговує особливої уваги щодо практичного застосування підприємствами, які мають великі розміри дебіторської заборгованості, особливо, коли дебіторська заборгованість може перейти у ранг простроченої. Адже наявність у підприємства простроченої дебіторської заборгованості призводить до невиконання зобов'язань перед кредиторами, як наслідок, підприємство може стати «технічним» банкрутом.

При проведенні санації активів відбуваються зміни у їх структурі та параметрах, що зумовлює необхідність проведення відповідних змін і у пасивах. Санація пасивів передбачає їх приведення у відповідність до реального стану активів і створення можливостей для залучення коштів для подальшого оздоровлення підприємства. Санація пасивів передбачає санацію власного капіталу підприємства та його боргових зобов'язань (позикового капіталу).

Санація власного капіталу здійснюється у вигляді формального покриття збитків або «чистої» санації. «Чиста санація» може здійснюватися за рахунок як резервного фонду, так і цільового фінансування, тобто шляхом надання власни-

ками та/або потенційними інвесторами коштів на покриття збитків. Після того, як вичерпано усі можливості покриття балансових збитків, санація балансу може здійснюватися за рахунок санаційного прибутку.

Санаційний прибуток – це прибуток, який виникає внаслідок викупу підприємством власних корпоративних прав (акцій, часток) за курсом, нижчим від номінальної вартості цих прав, у результаті їх безкоштовної передачі до анулювання, зниження номінальної вартості або у разі одержання безповоротної фінансової допомоги від власників корпоративних прав, кредиторів та інших зацікавлених у санації підприємства осіб [3].

Наступним кроком за «чистою» санацією є реструктуризація власного капіталу, тобто формальний перегляд вартісної оцінки окремих статей та в цілому першого розділу пасиву внаслідок переоцінки активів підприємства, в ході якої виявлено приховані резерви.

Санація позикового капіталу (боргових зобов'язань) передбачає такі заходи, як репланування боргу; реструктуризація боргу; скорочення боргу.

Успішно проведена санація балансу, тобто відповідність балансу критеріям ліквідності, досягнення задовільної структури балансу та відповідність критеріям «оновленого» балансу дозволяє перейти до наступних етапів оздоровлення.

Список використаних джерел:

1. Благодетелева-Вовк С. Л. Управління фінансовою санацією підприємств: навч. посіб. / С. Л. Благодетелева-Вовк. – К.: Ніка-Центр, 2006. – 248 с.
2. Швиданенко Г. О. Санація балансу в системі антикризового управління підприємством / Г. О. Швиданенко, А. І. Дмитренко // Актуальні проблеми економіки. – 2003. – № 4. – С. 33–37.
3. Карпунь І. Н. Санація в системі антикризового управління підприємством [Електронний ресурс] / І. Н. Карпунь // Вісник Львівської комерційної академії. – 2009. – Вип. 30. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vlca/Ekon/2009_30/49.pdf

К. е. н. Хуторської П. О., Макаров А. С.

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара (Україна)

**ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА
В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ**

У сучасних умовах підприємства самі визначають свою економічну політику, формують портфель замовлень, організують виробництво і збут продукції, відповідають за формування оборотних коштів та погашення зобов'язань. Усе це актуалізує і загострює проблему забезпечення економічної безпеки і потребує створення на підприємстві власної системи безпеки їх діяльності і потребує створення на підприємстві власної системи безпеки, що не може бути шаблонною. Вона унікальна на кожному підприємстві, оскільки залежить від рівня розвитку і структури виробничого потенціалу, ефективності його використання і спрямованості діяльності, кваліфікації кадрів, виробничої дисципліни, від стану навколишнього середовища, виробничих зв'язків, конкурентного середовища, ризикованості виробництва тощо.

Різні науковці дещо по-різному визначають поняття «економічна безпека підприємства». Існують різні підходи до визначення сутності цього поняття.

Так, Е. А. Олейников, використовує ресурсно-функціональний підхід, та під економічною безпекою підприємства розуміє стан найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів для подолання загроз і забезпечення стабільного функціонування підприємства сьогодні і в майбутньому [6].

З цієї ж точки зору А. В. Кирієнко визначає економічну безпеку підприємства як стан оптимального для підприємства рівня використання його економічного потенціалу, за якого реальні та/або можливі збитки виявляються нижчими за встановлені підприємством межі [4].

Т. Б. Кузенко розуміє під економічною безпекою підприємства стан ефективного використання ресурсів і наявних ринкових можливостей, що дозволяє

підприємству уникнути внутрішніх і зовнішніх загроз, забезпечує йому тривале виживання та стійкий розвиток на ринку відповідно до обраної місії [5].

Д. Ковальов та Т. Сухорукова розуміють під економічною безпекою підприємства стан захищеності діяльності підприємства від негативних впливів зовнішнього середовища, а також і здатність швидко усунути різноманітні загрози чи пристосуватися до існуючих умов, які не позначаються негативно на його діяльності [3].

М. А. Бендіков визначає економічну безпеку підприємства, як захищеність науково-технічного, технологічного, виробничого та кадрового потенціалів підприємства від прямих (активних) чи непрямих (пасивних) економічних загроз і здатність до його відтворення [1].

Такої ж точки зору дотримується В. Забродський, який трактує економічну безпеку як «кількісну і якісну характеристику властивостей фірми, що відображають здатність «самовиживання» і розвитку в умовах виникнення зовнішніх і внутрішніх економічних загроз» [2]. Тобто, економічна безпека фірми визначається сукупністю факторів, що відображають незалежність, стабільність, можливості зростання, забезпечення економічних інтересів тощо.

Аналогічна думка В. Шликова, який розглядає економічну безпеку підприємства як «стан захищеності життєво важливих інтересів підприємства від реальних і потенційних джерел небезпеки або економічних загроз» [8]. Слід зазначити, що при підході, запропонованому В. Шликовим, до визначення сутності економічної безпеки підприємства втрачається бачення перспектив його розвитку, оскільки це поняття є синонімічним з поняттям адаптації підприємств, із чим навряд чи можна погодитися. Крім того, спроба визначити економічну безпеку підприємства в такому аспекті страждає механістичністю, тому що створює видимість, що підприємство і загрози його діяльності та існуванню є розрізненими явищами, не пов'язаними між собою за своєю природою.

Дещо інше розуміння економічної безпеки підприємства, але в рамках впливу зовнішнього середовища, наводить В. Тамбовцев [7], визначаючи її як

стан підприємства, при якому ймовірність небажаної зміни якихось якостей, параметрів належного йому майна і впливу на нього зовнішнього середовища невелика. Залежно від того, взаємозв'язок яких параметрів життєдіяльності підприємства є для нього бажаним, буде змінюватись і конкретне наповнення поняття «небажані зміни». У загальному вигляді до них належать ті, що віддаляють підприємство від його стратегічно запланованого стану.

Узагальнюючи погляди вчених на визначення категорії «економічна безпека підприємства», варто зазначити, що під економічною безпекою підприємства слід розуміти стійке, яке протидіє впливу руйнівних чинників внутрішнього та зовнішнього середовища, поточне функціонування підприємства за умови максимально безризикового використання ресурсів і можливостей, орієнтації на базові цілі та стратегію, наслідком чого є нарощування високого потенціалу розвитку.

Список використаних джерел:

1. Бендиков М. А. Экономическая безопасность промышленного предприятия в условиях кризисного развития / М. А. Бендиков // Менеджмент в России и за рубежом. – 2000. – № 2. – С. 17–30.
2. Забродский В. Теоретические основы оценки экономической безопасности отрасли и фирмы / В. Забродский, Н. Капустин // Бизнес-информ. – 1999. – № 15–16. – С. 35–37.
3. Ковалёв Д. Экономическая безопасность предприятия / Д. Ковалёв, Т. Сухорукова // Экономика Украины. – 1998. – № 10. – С. 48–51.
4. Кирієнко А. В. Механізм досягнення і підтримки економічної безпеки підприємства: автореф. ... дис. канд. екон. наук.: 08.06.01 / А. В. Кирієнко; Київський національний економічний університет. – К., 2000. – 19 с.
5. Кузенко Т. Б. Планування економічної безпеки підприємства в умовах ринкової економіки: автореф. дис. ... канд. екон. наук.: 08.06.01 / Т. Б. Кузенко; Європейський ун-т фінансів, інформаційних систем, менеджменту і бізнесу. – К., 2004. – 18 с.
6. Основы экономической безопасности (государство, регион, предприятие, личность) / под ред. Е. А. Олейникова. – М. : Интел-Синтез, 1997. – 288 с.
7. Тамбовцев В. Д. Субъекты экономической безопасности России / В. Д. Тамбовцев // Вопросы экономики. – 1994. – № 12. – С. 45–54.
8. Шлыков В. В. Комплексное обеспечение экономической безопасности предприятия / В. В. Шлыков. – СПб., 1999. – 138 с.

Черешня В. М.

*Первомайський політехнічний інститут Національного університету
кораблебудування імені адмірала Макарова (Україна)*

РОЛЬ КРЕДИТУ У ФІНАНСОВІЙ БЕЗПЕЦІ ПІДПРИЄМСТВА

Економічна безпека підприємства – це такий стан корпоративних ресурсів (ресурсів капіталу, персоналу, інформації, технології і техніки, устаткування, прав) та підприємницьких можливостей, за якого гарантується найефективніше їхнє використання для забезпечення стабільного функціонування та динамічного науково-технічного й соціального розвитку, запобігання внутрішнім і зовнішнім негативним впливам (загрозам). Метою економічної безпеки підприємства є гарантування його стабільного та максимально ефективного функціонування на даному етапі і забезпечення високого потенціалу розвитку в майбутньому. Економічна безпека підприємства повинна попереджати і розкривати такі види випадків, чим і забезпечувати ефективне функціонування внутрішнього економічного механізму і підприємства в цілому. В цьому і полягає суть і роль економічної безпеки на підприємстві [1, с. 3].

Під фінансовою безпекою розуміємо такий динамічний стан фінансових відносин, за якого б створювались сприятливі умови та необхідні ресурси для розширеного відтворення економічного росту та підвищення життєвого рівня населення, удосконалення національної фінансової системи для успішної протидії внутрішнім і зовнішнім факторам дестабілізації фінансового стану в державі [2, с. 241].

В економічній думці не мало сказано про роль кредиту в розвитку економіки держави на макрорівні та фінансів підприємства на мікрорівні. Питанням кредитування підприємств свої дослідження присвятили як вітчизняні, так і зарубіжні вчені: О. В. Пернарівський, Л. О. Примостка, М. І. Савлук, В. М. Суторміна, П. А. Дмитренко, А. Зайцева, Л. Гітман, Б. Едвард, Г. Марковіц, Дж. Маршалл, П. Роуз, Дж. Сінкі, Ф. Фабоцці, У. Шарп та інші.

Але більшість досліджень присвячені фінансовій безпеці з погляду ризиків неповернення банківського кредиту. Ураховуючи фінансову кризу в Україні та світі, ми розглянемо загрозу безпеці підприємства з погляду відсутності або обмеженого банківського кредитування.

Основними наслідками глибокої економічної кризи в Україні є [3]:

1. Тенденція стрімкого підвищення рівня інфляції. Зростання індексу споживчих цін з близьких до нуля значень на початку 2014 року прискорилося у лютому 2015 року до 34,5%.

2. Зниження ВВП у IV кварталі 2014 року прискорилося до 14,8% у річному вимірі.

3. Різке зниження експорту товарів та послуг (на 31%) внаслідок напруженої ситуації на сході України та торговельних обмежень з боку Росії.

4. Ведення військових дій на сході України спричинило порушення традиційних виробничих зв'язків у базових галузях промисловості.

Ці та інші наслідки економічної кризи призвели до тяжкого фінансового стану більшості суб'єктів підприємництва. Стабілізувати фінансовий стан підприємств могло таке джерело фінансових ресурсів, як банківський кредит.

Однак загострення військового конфлікту на сході країни спричинило нову хвилю політичної невизначеності, яка поступово переростала в економічну. Це, у свою чергу, посилило недовіру до банківської системи та обумовило скорочення її ресурсної бази, що разом із погіршенням кредитоспроможності позичальників призвело до подальшого зниження кредитної активності банківських установ.

З початку року НБУ вже двічі підвищував облікову ставку (з 06.02.2015 – до 19,%; з 04.04.2015 – до 30% річних). У результаті зниження обсягів кредитування прискорилось як у IV кварталі 2014 року, так і на початку поточного року. І хоча загальний залишок за кредитами зріс за рахунок курсової переоцінки його валютної складової через значну девальвацію національної валюти, без урахування курсового ефекту залишки за кредитами продовжували зменшуватися.

Зниження кредитної активності банків за період, що аналізується, обумовлювалося скороченням кредитування як юридичних осіб, так і населення. Зокрема, залишок кредитів наданих суб'єктам господарювання в національній валюті, у річному вимірі на кінець 2014 року зменшився на 8,2% (на 8,5% у січні 2015 року), у той час як на кінець III кварталу зниження становило 0,8%. Також прискорилися темпи скорочення залишків і в іноземній валюті (у доларовому еквіваленті) з 7,7% станом на кінець III кварталу 2014 року до 21,6% та 21,8% у річному вимірі станом на кінець 2014 року та січень 2015 року відповідно [3].

Таким чином, недостатні обсяги кредитування спричинили загрозу фінансової безпеки підприємств. Щоб уникнути банкрутства, менеджерам підприємств необхідно:

- знайти альтернативу збільшення фінансових ресурсів за рахунок банківського кредиту;
- зменшити витрати підприємства за рахунок впровадження нових технологій та енергозберігаючих заходів;
- зменшити залишки запасів сировини, матеріалів, готової продукції.

Список використаних джерел:

1. Цигилик І. І. Економічна безпека підприємства в системі внутрішнього економічного механізму / І. І. Цигилик, Т. М. Паневник // Економіка. Фінанси. Право. – 2004. – №12. – С. 3.
2. Ревак І. О. Механізм забезпечення фінансової безпеки України: теоретичний аспект / І. О. Ревак // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – 2009. – №2. – 2009. – С. 241.
3. Національний банк України. Інфляційний звіт. Березень 2015 року.

Шиянова К. А., д. е. н. Грабчук О. М.

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара (Україна)

СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА

Економіка України переживає непростий період. Світова економічна криза, недоліки законодавчої системи, відсутність дієвих реформ уряду, корупційність влади, моральний і фізичний знос техніки та застарілість технологій, низька компетентність персоналу підприємств – все це накладає свій відбиток як на діяльності підприємства в цілому, так на його розвиток частково.

Поняття фінансової безпеки суб'єкта господарювання відносно нове, а формування теоретико-методологічного апарату її забезпечення знаходиться в стадії становлення. Теоретичним та методичним основам управління фінансовою безпекою підприємства присвячені праці таких вітчизняних авторів, як Т. Г. Васильціва, Т. М. Іванюти, І. І. Д'яконової, О. Ю. Амосова, Т. В. Сак, О. В. Ареф'євої, О. І. Барановського, Т. О. Корнієнко, Л. Г. Бойко, Л. А. Некрасенко та ін.

Функціонування підприємства потребує не лише його створення, ефективної діяльності, розвитку, використання ресурсів, нарощення капіталу, але й гарантування безпеки, зокрема економічної [2]. Головна мета економічної безпеки підприємства – його стабільне та максимально ефективне функціонування, а також високий потенціал розвитку в майбутньому. Важливою складовою економічної безпеки підприємства є фінансова безпека.

Фінансову безпеку розглядають як систему, яка дає змогу виявити потенційні загрози та ризики, оперативно знаходити ефективні шляхи протистояння цим загрозам, що гарантує стійкий фінансовий стан суб'єкта підприємництва, можливість подальшого розвитку та існування.

Небезпеки та загрози, які впливають на фінансову безпеку, можна поділити на зовнішні, які не залежать від діяльності підприємства, та внутрішні, які залежать від його діяльності, а також на існуючі та можливі.

Саме тому функціонування суб'єктів господарювання та формування їх фінансової безпеки повністю залежить від сукупності факторів зовнішнього та внутрішнього середовища, які впливають на систему фінансової безпеки.

Спроможність протистояти існуючим та виникаючим небезпекам і загрозам, які здатні заподіяти фінансової шкоди суб'єкту господарювання, є головною умовою фінансової безпеки підприємства [3].

Процес управління фінансовою безпекою підприємства визначається як сукупність робіт із забезпечення максимально високого рівня платоспроможності підприємства і ліквідності його оборотних активів, найбільш ефективної структури капіталу підприємства, підвищенню якості планування і здійснення фінансово-господарської діяльності підприємства в усіх напрямках стратегічного й оперативного планування і управління технологічним, інтелектуальним і кадровим потенціалом підприємства, його основними й оборотними активами з метою максимізації прибутку і підвищення рівня рентабельності [1].

Важливою передумовою повноцінного функціонування підприємства в ринкових умовах є його стратегічна зорієнтованість. В умовах нестабільності соціально-економічного та політичного середовища належне управління фінансовою безпекою ускладнене низкою проблем, зокрема значною тінізацією ринку внаслідок відсутності чіткої правової системи, проявами рейдерства, недостатністю фінансового забезпечення тощо.

На сьогодні теоретико-методичне забезпечення стратегічного планування фінансово-економічної безпеки підприємства залишається відкритим. Існують окремі підходи до визначення можливих стратегій оптимізації рівня фінансових ризиків. Так, наприклад, Т. Іванюта пропонує три типи стратегії фінансово-економічної безпеки підприємства: швидке реагування на загрози; прогнозування небезпек та загроз; відшкодування завданих збитків. Даний підхід є досить обмеженим щодо типів стратегій, які може використовувати підприємство.

В той же час Л. Некрасенко та Ю. Рибалка пропонують більш широке коло можливих стратегій: відмова від видів діяльності, які мають визначене джерело

фінансового ризику; прийняття відповідальності за ризик фінансової стратегії з гарантією повної компенсації втрат за рахунок власних джерел; продаж і перекладання відповідальності за фінансовий ризик на інших осіб (зокрема страхові організації); скорочення або попередження можливих негативних наслідків від фінансового ризику за допомогою попереджувальних заходів; орієнтація діяльності на фінансовий ризик, тобто використання усіх видів ресурсів в одній сфері діяльності з метою отримання прибутку при високому рівні ризику. Даний підхід є більш ширшим та обґрунтованим при виборі стратегій.

Таким чином, усі стратегії можна умовно розділити на такі, що попереджують можливі загрози; сприяють усуненню існуючих загроз; відновлюють рівень фінансово-економічної безпеки.

Головними критеріями при виборі стратегії управління фінансовою безпекою суб'єкта господарювання мають слугувати: внутрішній стан підприємства на момент розробки стратегій, та фінансові можливості підприємства щодо політики безпеки.

Отже, стратегічне управління фінансовою безпекою підприємства є необхідною передумовою його повноцінного існування та визначеного майбутнього. Різноманітність форм стратегій забезпечення фінансової безпеки підприємства дозволяє обрати ту стратегію, яка найбільше відповідає специфіці конкретного суб'єкта господарювання, виходячи з його стану та можливостей, що є важливим в умовах світової фінансово-економічної кризи.

Список використаних джерел:

1. Амосов О. Ю. Фінансова безпека підприємства в сучасних економічних умовах: теоретичний аспект / О. Ю. Амосов // Проблеми економіки. – 2011. – №4. – С. 76–80.
2. Фінансово-економічна безпека підприємств України: стратегія та механізми забезпечення : монографія / Васильців Т. Г., Волошин В. І., Бойкевич О. Р. та ін. ; за ред. Т. Г. Васильціва. – Львів, 2012. – 386 с.
3. Некрасенко Л. А. Складові управління фінансовою безпекою підприємств / Л. А. Некрасенко, Ю. М. Рибалка // Наукові праці ПДАА. Вип. 3. – Т.2. Економічні науки. – Полтава : ПДАА, 2011. – С. 162–167.

ЗМІСТ

ФІНАНСОВИЙ МЕХАНІЗМ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ

<i>Катан Л. І., Попруга Д. О.</i> Оподаткування діяльності сільськогосподарського підприємства та напрямки його вдосконалення.....	3
<i>Конєва І. І.</i> Фінансовий механізм портфельного інвестування екологізації агропромислового виробництва	6
<i>Кузьміна К. П., Власенко М. О.</i> Використання іноземних джерел для фінансування діяльності підприємств в Україні	9
<i>Павленко О. П., Мошник Є. М., Лопаткіна А. О., Бедрань Ю. В.</i> Правове регулювання кредитних відносин в умовах інтеграції.....	12
<i>Палько Л. В.</i> Фіскальний простір підприємства в контексті податкової реформи	15
<i>Скрипченко М. О., Тімар І. В.</i> Оптимізація оподаткування підприємств малого та середнього бізнесу в Україні	18
<i>Тімар І. В.</i> Особливості формування іміджу вітчизняних підприємств сфери послуг.....	20
<i>Хуторської П. О.</i> Фінансова політика підприємств в кризових умовах	23

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ: ПИТАННЯ ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ

<i>Биков Я. Д.</i> Підходи до оцінювання рівня фінансової безпеки підприємств.....	27
<i>Бикова В. Г.</i> Критеріальний підхід в оцінюванні рівня економічної безпеки підприємства.....	30
<i>Дуброва Н. П., Іванченко В. В.</i> Банківські ризики та методи управління ними	33
<i>Дуброва Н. П., Коваленко О. А.</i> Формування та аналіз кредитного портфелю комерційного банку.....	36

<i>Зубрицька Я. О., Бабура А. М.</i> Соціально-економічне становище трудових ресурсів як чинник забезпечення фінансово-економічної безпеки аграрних суб'єктів господарювання	38
<i>Ібрагімов Е. Е.</i> Бюджетно-фінансова безпека на сучасному етапі розвитку економіки	42
<i>Киш Л. М., Тимощук Н. М., Гаврилюк Л.</i> Оцінка ймовірності втрати та відновлення платоспроможності підприємства	45
<i>Коваленко О. В., Форостенко Д. О.</i> SWOT-аналіз як метод виявлення і оцінювання рівня загроз фінансово-економічній безпеці підприємства.....	47
<i>Лошак В. О., Власенко М. О.</i> Економічна безпека підприємств в умовах становлення ринкової економіки	50
<i>Острик А. Ю., Стоєв В. Л.</i> Забезпечення фінансування малого бізнесу в сучасних умовах в Україні	53
<i>Скрипник Ю. В.</i> Параметри боргової безпеки сільськогосподарського підприємства	55
<i>Стеценко І. В.</i> Управління ризиком з метою забезпечення економічної безпеки підприємства.....	57
<i>Тимощенко К. С.</i> Недоліки інтегральної оцінки рівня фінансової безпеки суб'єктів підприємництва	61
<i>Хромушина Л. А.</i> Теоретико-методологічні основи санації балансу в процесі антикризового фінансового управління підприємством.....	64
<i>Хуторської П. О., Макаров А. С.</i> Економічна безпека підприємства в сучасних умовах господарювання	67
<i>Черешня В. М.</i> Роль кредиту у фінансовій безпеці підприємства	70
<i>Шиянова К. А., Грабчук О. М.</i> Стратегічне управління фінансовою безпекою підприємства	73

Наукове видання

Мови видання: українська, російська

ЕКОНОМІКА І МЕНЕДЖМЕНТ – 2015:
ПЕРСПЕКТИВИ ІНТЕГРАЦІЇ
ТА ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

Збірник наукових праць
Міжнародної науково-практичної конференції
(Дніпропетровськ, 23–24 квітня 2015 р.)

У дев'яти томах

Том 9. Фінансовий механізм
та фінансово-економічна безпека підприємства
в умовах інтеграції

*Окремі доповіді друкуються в авторській редакції
Організаційний комітет не завжди поділяє позицію авторів
За точність викладеного матеріалу відповідальність покладається на авторів*

Відповідальний редактор Біла К. О.
Оригінал-макет Біла К. О.

Здано до друку 23.04.15. Підписано до друку 24.04.15.
Формат 60x84¹/₁₆. Спосіб друку – плоский.
Ум. друк. арк. 3,55. Тираж 100 пр. Зам. № 0415-13.

Видавець та виготовлювач СПД Біла К. О.
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру ДК № 3618 від 06.11.09

Надруковано на поліграфічній базі видавця Білої К. О.
Україна, 49000, м. Дніпропетровськ, пр. К. Маркса, 111, оф. 17

тел. +38 (067) 972-90-71

www.confcontact.com
e-mail: conf@confcontact.com

